

KESK

KADIN

DERGİSİ

25 Kasım 2024 | KESK'in SESİ | Sayı: 2024/2

HAKLARIMIZ VE HAYATLARIMIZ İÇİN MÜCADELEDE BİRLEŞİYORUZ!

**İstanbul Sözleşmesinin fesih kararı geri çekilsin!
Lanzarote Sözleşmesi Uygulansın!
6284 etkin bir biçimde uygulansın!
ILO'nun 190 Sayılı Sözleşmesi İmzalsın!**

BU SAYIDA

- 01** 25 KASIM'A GİDERKEN
Döne GEVHER
- 05** HAYATI YENİDEN BOYAYALIM
Nigar DİNÇER
- 06** ÇALIŞMA YAŞAMINDAKİ ŞİDDET VE TACİZLE
MÜCADELEDE KAMUNUN ROLÜ
Çağla ÜNLÜTÜRK
- 09** TACİZ İÇİN GÖZLEMEVİ
Raquel GOMEZ MERAYO
- 13** TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİKÇİ YEREL YÖNETİMLER
VE ANAAKIMLAŞTIRMA
Özlem DURMAZ
- 16** DÜŞTÜĞÜM YERDE ÇİÇEK AÇACAĞIM
Melek HALİFEOĞLU
- 21** DAHA ÇOK UMUT: DAHA ÇOK!
Havanur TAFLAN
- 24** "LAİKLİK MÜCADELESİ" BUGÜN DEĞİLSE NE ZAMAN?
Dilek BULUT
- 26** MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİNİN EN ZOR HALİ
"KADIN OLMAK"
Suzan KOTAY
- 29** YENİ DÖNEM KADIN ANLAYIŞI
Figen YILDIZ
- 31** BU VAHŞETİ, KİM DURDURACAK
Hülya ALÖKMEN
- 34** GALADER İLE SÖYLEŞİ
Seçin TUNCEL
- 37** SUSTUKLARIMIZ ÜZERİNE
Alev GENÇ ÖZTÜRK
- 40** MAKBUL OLMAYAN KADIN VE GELENEKSELLİK
Hatice ÖZDEMİR DANYELİ
- 43** EZMANEK
Gülser SARGÜL
- 44** İSTEDİĞİMİZ GİBİ YAŞAMAK
Özgen DEMİRAY
- 45** YAKILAN DÜZENİN KÜLLERİNDEN
Hazal BATTALOĞLU
- 47** DİRENÇ DOĞURAN KADINA
Özlem YAVUZ
- 49** DOZ AŞIMI
Emel KARAKUŞ
- 50** PERDE
Ayten YAĞMUR
- 53** VAROLUŞU YASAKLAMAK
Gökçe BAYDAR
- 54** JINEKE MIRİ LI CİHANGİRÊ
Stran JİYAN
- 56** İZLEDİKLERİMİZDEN
Çağrı KIRMIZI GEYİK

KESK KADIN DERGİSİ

Sayı: 2024/2

KESK Adına Sahibi
Ayfer KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Döne GEVHER KOYUN

Yönetim Yeri
Selanik 2 Caddesi No:44/1
Kızılay / Ankara / Türkiye
Tel: (0312) 436 71 11
Faks: (0312) 436 74 70
Web: www.kesk.org.tr
E-mail: kesk@kesk.org.tr

Grafik Tasarım ve Uygulaması
Semahi Aydın

Ön Kapak Tasarım
Mehmet Türe

Basım Adresi: Hermes Tanıtım
Ofset - Büyük Sanayi 1.Cadde
No:105 İskitler/Ankara
Tel: 031238434 32
Sertifika No: 47869

Basım Adedi
3.000

Basım Tarihi
15.11.2024

Döne Gevher
KESK Kadın Sekreteri

25 Kasım'a GİDERKEN

Merhaba

Bu 25 Kasım'ı da Ortadoğu ve dünyanın birçok yerinde yaşanan savaşlar; ekonomik kriz, kadın kırım, ekolojik katliamlar ve aynı zamanda da kadınların ataerkil politikalara karşı yürüttükleri mücadele ve direnişlerle karşıyoruz. 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü katliamın yaşandığı bir gün olarak tarihe geçti. Dominik Cumhuriyeti'nde Mirabel kardeşler diktatörlüğe karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesinden dolayı katledildi, bugün onların ardılları olan kadınlar dünyanın birçok yerinde otoriterliğe, cinsiyetçi, dinci, milliyetçi sağ muhafazakâr iktidarlara karşı direnişin öncülüğünü yürütüyoruz. Toplumsal muhalefetin en dinamik gücü olarak ataerkil kapitalizme başkaldırıyoruz.

Sağ muhafazakâr iktidarların kadın bedeni üzerinden yürüttükleri kadın kazanımlarına dönük saldırılar arttıkça kadınların mücadeleleri de radikalleşiyor. 2017'de İran İslami rejiminin kadın bedenini en önemli kontrol aracı olarak kullanması karşısında kadınların kamusal alanda başörtüle-

rini çıkararak başlattıkları eylemler 2022'de Jına Mehsa Emînî'nin ahlak polisi tarafından gözaltına alınarak işkenceyle katledilmesinin ardından İran'dan başlayarak tüm dünyaya yayılan saç kesme eylemleriyle isyana dönüştü. Geçtiğimiz hafta Tahran Üniversite'sinde Ahou Daryaei, İran'daki kadın düşmanı rejimin bedenine dönük saldırısını kıyafetlerini çıkararak protesto etti. Hindistan'da bir stajyer kadın doktorun, çalıştığı devlet hastanesinde tecavüze uğrayıp öldürülmesi sonrası ülke genelinde kadınlar "geceyi geri alıyoruz" diyerek cinsiyet eşitsizliğine ve devletin yetersiz önlemlerine karşı seslerini yükseltti. Dünya'nın birçok yerinde iktidarların kadın bedenini kontrol altına almak için yürüttükleri kürtaj yasaklarına karşı mücadeleler devam ediyor. Kadınların ısrarıyla, merdiven altı yöntemlerle hayatını kaybeden binlerce kadının varlığı sonucu kazanılmış haklardan biri kürtaj hakkı. Geçtiğimiz yıllarda da dünyada kadınları en çok sokağa döken kürtaj hakkı talepli eylemler oldu.

Türkiye'de de yıllardır devam eden mücadelemiz geçtiğimiz aylarda, önce Narin'e, Sıla bebe-

ğe yaşatılanlar sonrasında Ayşenur Halil ve İkbal Uzuner'in yarımşar saat arayla vahşice katledilmeleri kadınların öfkesini ve mücadele direncini arttırdı. Türkiye'nin tüm kentlerinden okul önlerinden üniversite kampüslerine, mahallelerden kent meydanlarına kadar örgütlü bir ses yükselttik "KADIN CİNAYETLERİ MÜNFERİT DEĞİL POLİTİKTİR", şiddetin meşrulaştırılması erkek egemen sistemin yarattığı erkek şiddetini besleyen politikalarınızdır. İstanbul Sözleşmesi'ni fesh ederek, 6284'ü etkin uygulamayarak, kadınların güvenli ve güvenceli yaşamasına dönük politikalar geliştirmedığınız gibi var olanlara saldırarak, erkek yargının cezasızlığıyla siz besliyorsunuz erkekliği. Sizin şiddeti önleme sorumluluğunuzu yerine getirmemeniz karşısında bizler "JIN JİYAN AZADİ" diyerek kadının yaşam ve özgürlük mücadelesini büyüterek çıkacağız. ODTÜ'de faşistlerin sildiği genç kadınların yeniden yazdığı, meydanlardan yükseldiğinde rahatsız olduğunuz ancak bizlerin ısrarla devam ettirdiği sadece bir slogan değil Rojava'dan Şengal'e, İran'dan Afganistan'a oradan tüm dünyaya yayılan patriyarkaya karşı kadınların ortak mücadele iradesidir.

Sevgili Kadınlar

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz en çok kadınları etkiliyor. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadının bakımdan, erkeğin geçimden sorumlu görüldüğü ataerkil kapitalist devlet yapısı ve bu yapıyla gelen katı cinsiyetçi politikalarla

bu anlayışı genel kabule dönüştürme stratejileri kadınların tam zamanlı istihdama erişimini zorlaştırıyor. İstihdama erişebilen kadınlar ise düşük nitelikli ve düşük ücretli işlerde iş bulabiliyor. Genel-İş'in Araştırma Dairesi (Emek Araştırma-EMAR) tarafından 8 Mart öncesi yayımlanan Kadın Emegi Raporu'na göre, her 10 kadından sadece 3'ü çalışma hayatında. Kadın istihdamının yüzde 73,5'i işçi; yüzde 1,8'i işveren, kamuda istihdamın sadece yüzde 34'ü kadın. Türkiye'de kadın işsizliği, AB ve OECD üye ülkelerinin 2 katından fazla. 12 milyona yakın kadın; ailevi ve kişisel nedenler ve ev işleri dolayısıyla çalışma hayatına katılmıyor, istihdamdaki kadınların yüzde 30,8'i kayıt dışı çalıştırılıyor. Türkiye'de ücretli çalışan kadınlar yüzde 12 oranında erkeklerden daha düşük ücret alıyor. İktidarın ise kadın istihdamını arttırmaya dair geliştirdiği politika iş ve aile yaşamını uyumlulaştırma adı altında kadın emeği sömürsü. Sözleşmeli, ücretli, geçici sözleşmeli, taşeron. TPY derken İUP (İş Gücü Uyum Programı)... Çalışma Bakanlığı sitesinden "özel politika gerektiren gruplar başta olmak üzere işsizlerin istihdam edilebilirliğini artıracak bilgi, beceri, çalışma alışkanlığı ve disiplinini kazandırmak üzere aktif işgücü hizmetleri kapsamında kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği yapılarak" düzenlendiği belirtiliyor. Özel politika gerektiren grupların başında da kadınlar ve engelliler geliyor. Buna göre en fazla 10 ay süren programda sigorta primleri ve "cep harçlığı" olarak ifade edilen 566 lira ücret, çalışma günlerine göre verilecek. Yine MEB

bu kapsamda yardımcı hizmetli alacağını duyurdu, ancak başvuran olmadığı için okulların açıldığı hafta sınıfların pislik içindeki görüntüleri kamuoyuna yansıdı. Bazı okullarda ise velilerin sırayla temizlik yapması çözüm olarak uygulandı. Tabi bu veliler de kadın.

Kadın emeğini ucuz iş gücü olarak geçici/güvencesiz her uygulamanızın bir öncekini arattığı projelerle değil tam zamanlı ve güvenceli eş değerde işe eşit ücret talebi karşılanarak ancak "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı" bir bütçeleme ile arttırılabilir. Biz bu nedenle bütçenin kaynakları vergiler aracılığıyla bizlerden toplanıyorsa bütçe payları dağıtılırken kadınları istihdamın dışına çeken bakım yükünün kamusal, nitelikli ve anadilinde karşılanması, kadınların tam zamanlı güvenceli istihdamı arttırılarak kadın yoksulluğuna çözüm üretilerek kadının erkeğe ekonomik bağımlılığını bitirmek için önemli bir adım olur diyerekde bütçe talebimizi oluşturuyoruz.

Sevgili Kadınlar

Her sabah AKP/MHP iktidar bloğunun yeni saldırıları ile uyanıyoruz. Yaşam alanlarımız kayyumlar aracılığıyla işgal ediliyor irademiz yok sayılıyor. "Sandıktan çıkana saygı duyacaksınız" diyerek her türden kadın ve emek düşmanı politikaları hayata geçirenler, kendileri dışındaki başta Kürt halkı olmak üzere sandıktan çıkan seçmen iradesini yok sayıyor. Defalarca deneyerek başaramadıkları kayyum politikasına yeniden sarılıyor.

Hakkâri, Esenyurt derken şimdi de Mardin, Batman ve Halfeti Belediyelerine kayyum atandı. Ve en yetkili ağızdan devam edeceğini buyuruyorlar. Biz kadınlar daha önceki kayyum dönemlerinden de ilk saldırıların kadın kurumlarına yöneldiğini, Kadın Daire Başkanlıklarına, Kadın Müdürlüklerine erkeklerin atanmasına, kadın pazarlarının, danışma merkezlerinin, kadın yaşam alanları, kooperatifler, kreş, çamaşırhane gibi kadınlara yaşamda daha çok alan açan kurumların kapatılmasına tanık olduk. Eş başkanlara halkların, kadınların iradesiyle seçilen belediyelere kayyum atamak yıllardır demokratik yerel yönetimler üzerinden talepte bulunduğumuz kadın dostu belediyeciliğe de bir saldırdır. Bunun en iyi örneği Batman'da devletin tüm olanakları seferber edilerek palazlandırmaya çalıştıkları Hizbullah'ın bu günkü temsilcisi Hüda Par'ın "Biz demokrat insanlarız, vallahi hangi renk çarşaf giyeceğinize karışmayız" diyen temsilcisine karşı yüzde 65 oranıyla seçimi kazanan Gülistan Sönük'tür.

Bir taraftan belediyelerde eşbaşkanlara kayyum atanırken diğer taraftan mecliste evli kadınlara erkeğin soyadını kullanma dayatması ve sadece muhalefeti değil, tüm bir toplumu susturmaya yönelik etki ajanlığı görüşülüyor. Kadınların evlendikten sonra sadece kendi soyadını kullanmayacağını söylüyor efendiler, çocuğun üstün yararı ve aidiyeti üzerinden kuruyorlar cümlelerini. Çocukların üstün yararı üzerinden cümle kurarlar Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstis-

mara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi olan Lanzarote Sözleşmesini etkin uygulanmamasından kaynaklı her gün çocukların uğradığı cinsel istismar ve şiddeti önlemeyi öncelemiyor. İstanbul'da çok sayıda bebeğin bir çete tarafından tıbbi gereklilik olmadığı halde anlaşma yapılmış özel hastanelerin yenidoğan yoğun bakım ünitelerine yönlendirildiğini, bu sayede Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan ve ailelerden haksız gelir elde edildiğine bu bebeklerin bir kısmının yoğun bakım takipleri sırasında hayatını kaybettiğini öğrendik yakın zamanda. Bizlere 3 çocuk, olmadı 5 çocuk doğurun diyen iktidar Sağlıkta Dönüşüm Programı doğrultusunda sağlığı özelleştirerek hastaneleri ticarethane ve hastaları müşteri haline getirdi. Geldiğimiz noktada açığa çıkan bu durum, biraz daha derinleştirildiğinde de sağlık sisteminde ki çürümenin boyutu daha net görülecek.

Sevgili Kadınlar

Kadınların nasıl doğuracakları, kaç çocuk doğuracakları nasıl yaşayacakları, nasıl çalışacakları, nasıl giyinecekleri iktidarın yeni bir kadın kimliği inşası için ideolojik bir saldırıya dönüşmüş durumda. Normal doğum yapan kadınlar makbulken sezaryenle doğum yapanlar başarısız, kolaya kaçan anne olarak tariflendiriliyor. Sağlık Bakanlığı, sosyal medya hesabından normal doğumun doğru olduğunu belirten "Annecim Başardık" başlıklı bir kamu spotu yayınlıyor. Kürtaj 10 haftaya kadar yasarken kamu hastaneleri tarafından gerçekleştirilmiyor.

Kadın eğitim emekçilerine "Etkili Öğretmenlik için Dış Görünüm ve Giyim Kodları" dersleri uygulamaları getiriliyor. Kadın öğretmenlere verilecek olan eğitim, MEB'in cinsiyetçi eğitim yaklaşımını politikasından bağımsız değil. MEB'in eğitim politikaları aracılığıyla yeni bir toplum inşa etme çabaları müfredatı bilimsellikten uzaklaştırırken milliyetçi, dinci, cinsiyetçi kodlarla besleniyor. ÇEDES gibi projelerle okullar tarikat ve cemaatlere açılırken, MESEM gibi projelerle çocuklar okulla-

rın dışına sermayeye ucuz işgücü olarak yönlendiriliyor. Bakanlığın önce önlük dayatması şimdi ise giyinme eğitimi kadınlara daha fazla baskı, mobbing, ayrımcılık olarak geri dönecektir. Yıllar önce KESK'li kadınların mücadele ederek kazandığı kadın kamu emekçilerinin pantolon giymesine dair düzenleme ve serbest kıyafet kararına saldırıdır. Bu saldırının kadın eğitim emekçileri ile sınırlı kalmayacağı bir bütün tüm kadınlara dönük saldırıya döneceğinin farkında olarak dayatılana karşı ortak mücadele örgütlemeye ihtiyaç var.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü'nde kadın etrafında yaratılmak istenen korkuyu örgütlülüğü büyüterek kırmak, kadınların toplumsal öfkesini birleşik bir mücadeleye dönüştürmek için her yıl olduğu gibi bu yılda alanlarda olacağız. AKP/MHP iktidar bloğunun kadın kırımına varan tüm saldırılarına, kayyum atayarak seçme ve seçilme hakkımızın gasp edilmesine, ekolojik yıkıma, rant politikalarına, hayvan katline, kadınların bütçe hakkını yok sayan; savaş ve rant politikalarına dayalı, toplumsal cinsiyet eşitliğini hesaba katmayan, sermayenin ihtiyaçlarına göre belirlenen bütçeye hayır diyoruz.

Şimdi tüm bu sesleri birleştirme zamanı. Her türlü erkek devlet şiddetine, kazandığımız hakların yok edilmeye çalışılmasına karşı; barış için, haklarımız, hayatlarımız ve emeğimiz bizim diyerek 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü çerçevesinde işyerlerimizde ve alanlarda olmayı sürdüreceğiz. HAKLARIMIZ VE HAYATLARIMIZ İÇİN MÜCADELEDE BİRLEŞİYORUZ şiarı ile kadınların örgütlü mücadelesini yükselteceğiz.

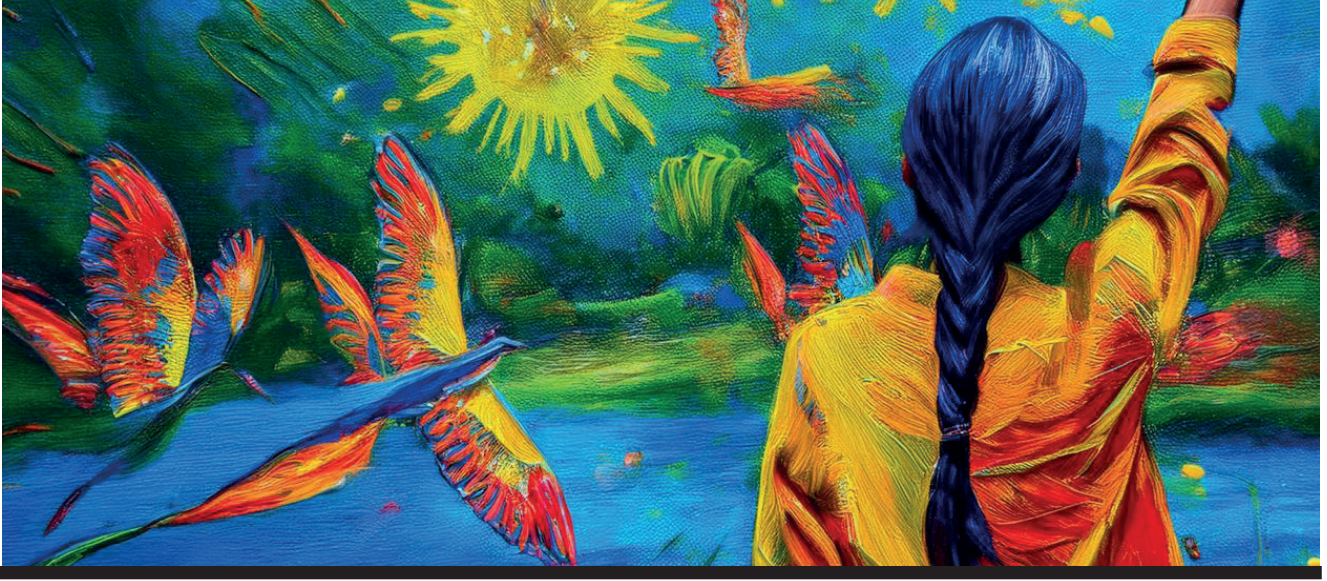
Jin, Jîyan, Azadî

زن زندگی آزادی

Kadın, Yaşam Özgürlük!

Woman, Life, Freedom!

HAYATI YENİDEN BOYAYALIM

Bir şiddet sarmalının içinde dönüp dururken, ruhumuzda ve bedenimizde kanayan yaralarımızı birbirimizden dahi gizlediğimiz, utandığımız, belki kendimizi suçladığımız, dikenli sapa yollarda yürüyoruz.

Ana ve ara renklerin her birinden fıskıran şiddet darbeleri, tanımlanması güçleşen, farkına varılması zorlaşan çirkin ve korkunç resimlere dönüşüyor. Bazen mağdur olduğumuzu anlamıyoruz, bazen mağdura ilişkin yorum ve tahlillerde yanılgılara düşüyor toplumun ezberine yakın bir dil kurabiliyoruz.

İnsan zannediyor ki hep ötekilerin başına geliyor, kendimizi ayrı bir yerde konumlandırıyor, daha bilinçli ve korunaklı alanlarda olduğumuz düşünüyoruz. Oysa bu da bir yanılgı, toplumun her kesiminde her alanında ve her evinde postacı kapıyı çalabiliyor.

Doğduğumuz ülke, şehir, etnik köken, inanç...

hiçbiri bizlerin tercihi değil ve hayat sürekli bir öğrenme ve değişimi barındırıyor. Farkında olmak, farkına varmak, anlamak ve değiştirmek birinci yolculuk.

Farklılıklarımız ve aynılıklarımızla bir arada duygudaşlık kurarak birbirimize tutunmak da ikinci yolculuk.

Ayağımıza değen taşlardan örülecek korunaklı kaleler yaratmak, sessiz çıgıklara ses olsun diye türkü yazmak, yaraları sağaltarak birbirimize şifacı olmak ve eğilen başları, düşen omuzları horonlarla halaylarla ayağa kaldırmak bu da üçüncü yolculuk.

Şiddetin her türüsüne karşı mücadelede kadınlar yol arkadaşı olmalı. Bu tablo değişene kadar hangi resmi hangi renk çizmek istiyorsak fırçalar elimizde hayde! Evleri, sokakları ve hayatı yeniden boyayalım....

ÇALIŞMA YAŞAMINDAKİ ŞİDDET VE TACİZLE MÜCADELEDE KAMUNUN ROLÜ

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 190 sayılı Şiddet ve Taciz Sözleşmesi'ne göre;

a) çalışma yaşamında "şiddet ve taciz" terimi fiziksel, psikolojik, cinsel veya ekonomik zararı amaçlayan, bunlarla neticelenen veya neticelenmesi muhtemel olan, bir defaya mahsus veya tekrarlanan, bir dizi kabul edilemez davranış ve uygulamaları, veya bunlarla ilgili tehditleri, ifade eder ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve taciz de içermektedir; (b) "Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve taciz" terimi cinsiyet veya toplumsal cinsiyetlerinden dolayı kişilere yöneltilen, veya belirli bir cinsiyet veya toplumsal cinsiyetten olan kişileri orantısız şekilde etkileyen şiddet ve taciz anlamına gelir. Öte yandan burada söz konusu olan "işyeri" kavramı yalnızca işin yürütüldüğü

mekan ile sınırlandırılmamakta, kamusal ve özel alanları içerecek, çalışma yeri olan işyerlerini, çalışanların ücretinin ödendiği, dinlendiği veya yemek molası verdiği veya sağlık, yıkanma veya kıyafet değiştirme imkanlarını kullandığı yerleri, işle ilgili gezi, seyahat, eğitim, etkinlik veya sosyal faaliyetleri, bilgi ve iletişim teknolojileri ile sağlananlar da dahil işle ilgili iletişim yoluyla gerçekleşen, işveren tarafından sağlanan konaklama, ve işe gidiş-gelişi içeren durum, yer ve zamanlar dahil olmak üzere, iş esnasında meydana gelen, işle bağlantılı veya işten kaynaklanan çalışma yaşamındaki şiddet ve taciz işyerinde şiddet ve taciz olarak değerlendirilmektedir.

ILO ve Özyeğin Üniversitesi tarafından İstanbul'da 3.007 hanehalkı ile yüz yüze görüş-

me ile gerçekleştirilen araştırmayan katılanların %77'sinden fazlası kariyerleri boyunca en az bir iş yerinde şiddet türüne en az bir kez maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın önemli vurgularından biri sendika üyeliğinin, başta işyerinde cinsel şiddet ve ayrımcılık olmak üzere iş yerinde şiddet ve tacize karşı koruma sağlıyor oluşudur. Çalışma yaşamları boyunca en az bir kez psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade eden erkeklerin oranı %41,0 kadınların oranı %41,4; ekonomik şiddete maruz kaldığını belirten erkeklerin oranı %64,4 kadınların oranı %54,6, fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyen erkeklerin oranı %38,1, kadınların oranı %29,1; cinsel şiddete maruz kaldığını açıklayan erkeklerin oranı %12,2, kadınların oranı %26,5'tir. Bulgular, erkeklerin

kariyerleri boyunca iş yerinde her türlü fiziksel şiddetle karşılaşma olasılığının kadınlardan yüksek olduğunu, cinsel şiddet yaygınlığının ise kadınlarda erkeklerin iki katından fazla olduğunu ortaya koymaktadır. İlginin iması en yaygın cinsel şiddet türüdür. Her dört kadından biri iş hayatında "ilginin imasına" maruz kalmıştır (ILO ve Özyeğin Üniversitesi, 2024: 69-72).

İşyerinde şiddet ve taciz, çalışanların güvenliğini, sağlığını ve onurunu etkileyen temel bir sendika ve işyeri sorunudur. Yüksek devamsızlık oranlarına, düşük motivasyona, yüksek personel devir hızına yol açtığı gibi kadın istihdamı oranlarının düşmesine de yol açmakta; işçi sağlığı ve işçi refahını tehdit etmektedir (Pillinger, 2017, s. 8). Çalışma yaşamında gücü elinde bulunduran egemen gruplar, kendileri dışındaki kişi ve grupların işgücüne katılımı ve çalışma yaşamında eşit hak talepleri arttıkça, şiddet ve tacizi, bu gruptakileri işgücü piyasası dışına itmek veya belirli meslek ve pozisyonların dışında tutmak için araç olarak kullanabilmektedirler. Ayrımcılığın yanı sıra liyakatsizlik ve kayırmacılık da çalışma yaşamında şiddete neden olabilmektedir. Örgüt-süzleşme ile giderek sendikaların ve genel olarak işçi hareketinin gücünün azalması ve bunun sonucunda çalışma koşulların-

da ortaya çıkan bozulma, çalışanları şiddet ve tacize daha açık hale getirmiştir (Bakırcı, 2020, s. 31).

“ Artan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve taciz riskleri ile kısa süreli sözleşmeler, kötü çalışma koşulları, güvencesizlik, uzun çalışma süreleri, sosyal koruma eksikliği ve toplu pazarlık haklarının kullanılmaması arasında sıkı bir ilişki olduğu unutulmamalıdır. ”

Konunun ulusal ve küresel gündemde baskın biçimde yer alması ILO'nun 190 sayılı Sözleşmesi ve 206 Sayılı Tavsiye Kararı ile olmuştur. Sözleşmenin ardından bazı sendikalar konuya ilişkin eğitimleri kampanyalar ve politika belgeleriyle çalışma yaşamında şiddet ve tacizi önlemek ve bu alanda farkındalık oluşturmak üzere attıkları adımları artırmışlardır. Bazı belediyeler tarafından da işyerinde şiddet ve tacize dair tutum belgeleri hazırlanmış, ilgili eylemler planlanmıştır. Ne

var ki kendisi en büyük işveren olan ve gerekli normların koyulması ve denetlenmesi, konuyla ilgili verilerin toplanması, önleyici tedbirlerin alınması ve mücadele politikalarının geliştirilmesi konusunda başat sorumlu olan merkezi yönetim bu konuda pek az adım atmıştır. Konuyla ilgili verilerin toplanmaması izlemeyi de güçleştirmektedir. Öte yandan "işyerinde şiddet ve tacizi önleme" konusunda müstakil bir yasal düzenleme bulunmamaktadır ve kamu tarafından oluşturulmuş eğitim, önleme ve şikâyet mekanizmaları yalnızca mobbinge (işyerinde psikolojik tacize) odaklanmaktadır. Türkiye mevzuatında işyerinde şiddet ve taciz biçimleri yetersiz ve farklı yasalarda parçalı biçimde tanımlanmıştır. TİHEKK, İş Kanunu ve Borçlar Kanunu'nda izlerine rastlanmaktaysa da işyerinde şiddet ve tacizi doğrudan bütünlüklü biçimde düzenleyen bir kanun bulunmamaktadır. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 10. maddesi amirin maiyetindeki memurlara hakkaniyet ve eşitlik içinde davranacağını düzenlemiştir. Bununla birlikte Kanun'da toplumsal cinsiyet eşitliğine ve işyerinde şiddet ve tacize ilişkin başka herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun disiplin cezalarını düzenleyen 53. maddesinde,

“Amire, iş arkadaşlarına, personeline, hizmetten yararlananlara veya öğrencilerine fiili saldırıda veya cinsel tacizde bulunmak” eylemi, kamu görevinden çıkarma cezasını gerektiren bir disiplin suçu olarak düzenlenmiştir.

Türkiye, tarafı olduğu Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ile öngörülen işverenlerin ve çalışanların örgütlerine danışarak, çalışanların işyerinde ya da işle bağlantılı cinsel taciz ve diğer şiddet biçimleri konusunda bilinçlenmesi, bilgilenmesi ve bunun engellenmesine yönelik uygun önlemleri alma konusunda yetersiz kalmıştır. Tarafı olmamakla birlikte işyerinde şiddet ve tacizle mücadelede atılması gereken adımları ortaya koyan ve münhasıran işyerinde şiddet ve tacizi düzenleyen 190 sayılı ILO Sözleşmesi ve 206 sayılı Tavsiye Kararı'nca belirlenen standartların da çok gerisindedir. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından var olup olmadığı raporlanması istenen cinsel tacizin tanımlanması, koruma kapsamı ve sorumluluğun kapsamının belirlenmesi, iş teftiş faaliyetleri, eğitim ve farkındalık artırma tedbirleri gibi düzenleme ve faaliyetler Türkiye hukuk sisteminde ve idari uygulamalarda yetersizdir.

Kamu politika, belge ve düzenlemelerinde işyerinde şiddet

yalnızca mobbinge sınırlandırılmakta, mobbing haricindeki şiddet biçimleri ise sağlık ve eğitim gibi kamusal hizmetlerde 3. taraf (hizmet alan ve yakınları) şiddetiyle sınırlandırılmaktadır. Bu yaklaşım işyerinde cinsiyet temelli şiddeti de yok saymaktadır. İşyerlerinin insan onuruna yakışır istihdam koşulları sağlamaları ile şiddet ve tacizden arındırılmaları arasında sıkı bir ilişki vardır; biri olmadan diğeri söz etmek mümkün değildir. Bunu sağlamakla esas sorumlu olansa kuşkusuz işverenlerdir. Sendikalar da hem eğitim, yayın ve kampanyalar aracılığıyla konuyla ilgili farkındalık artışının sağlanmasında hem de toplu iş sözleşmeleri ve sendikal şikayet mekanizmaları aracılığıyla işyeri koşullarının düzenlenmesi, işverenin sorumluluklarının belirlenmesi ve üye işçilere danışmanlık ve destek sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Konuyla ilgili yasal düzenlemeler yapılırken ve uygulamalar hayata geçirilirken sendikalara danışılması önem arz etmektedir. Kamu otoritelerinin işyerinde şiddet ve tacizle mücadeledeki rollerinin, kanunları uygulama, politikaları belirleme, denetleme, ilgili mekanizmaları oluşturma, yurttaşlara ve göçmenlere gerekli hizmetleri sunma gibi işlevlerinin yanı sıra işveren rollerinin neler olduğunun

ayrıntılı tanımını de içerecek biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Kamu işyerleri de şiddet ve tacizden arındırılmalı, başta 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu olmak üzere kamu çalışanlarına ilişkin mevzuat, işyerinde şiddet ve tacizden korunmalarını sağlayacak biçimde düzenlenmelidir.

Kaynaklar:

Bakırcı, K. (2020). *Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 190 sayılı Sözleşmesi ve 206 sayılı Tavsiye Kararı Işığında İş Yaşamında Şiddet, Taciz, Misilleme ve Ev İçi Şiddet*, TBB Dergisi, 151, 29- 60.

Pillinger, J. (2017). *Safe At Home, Safe At Work Trade union strategies to prevent, manage and eliminate work-place harassment and violence against women*, Brussels: ETUC.

ILO ve Özyeğin Üniversitesi (2024). *İş Yerinde Şiddet ve Taciz Algıları ve Deneyimleri Araştırma Raporu*, Ankara: ILO.

Raquel GOMEZ MERAYO

İspanya CCOO Konfederasyonu

Çeviri: Evrim Yaban - KESK Kadın Uzmanı

#VamosAContarlot:

TACİZ İÇİN GÖZLEMEVİ

SALIR RÁPIDO

Cuenta con nosotras

Estamos aquí para apoyarte, asesorarte y luchar junto a ti. Las compañeras de Comisiones Obreras estamos contigo.

“Mucha gente no se lo cree y me culpa a mí”

#VamosAContarlo

Kadına yönelik şiddet biçimlerinden biri olan taciz, yeni kelimelerle ifade edilen eski bir gerçeklik. Kadınların gece çalışmasını yasaklayan ilk iş kanunlarının amacı kadınların uzun çalışma saatlerine maruz bırakılmasını engellemekti ve böylece kadınların işyerlerinde ve işyerlerine gidip evlerine dönerken cinsel taciz ve şiddetten korunacağını da varsayıyordu.

İşyerinde yasaklanması gerekenin kadınlar değil de taciz olduğu anlayışının yerleşmesi yüz yıl aldı.

Cinsel taciz ve bilhassa cinsiyet nedeniyle cinsel taciz, yasalarca tanımlanmaması veya tanımlarındaki sorunlar nedeniyle gözlerden gizlenerek sürebilen bir suç olmayı sürdürüyor. Bu suçun görünmezliği, tacizin

hem tacize uğrayan kadın için hem de gerçekleştiği işyeri için hala bir “leke” olduğunun düşünülmesinden kaynaklanıyor. Atar-kil kültürün hâkim olduğu toplumun bazı erkek davranışlarını geçmişten bugüne hoşgörüyü karşılayarak doğallaştırması taciz suçunun azımsanmasına neden oluyor ve maalesef taciz söz konusu olduğunda gözler tacizciye ve suçu işleyen kişiye

değil de mağdura çevriliyor. İş yerlerindeyse, işverenler tacizi genellikle kendilerini ilgilendirmeyen, işyeri ile ilgisi olmayan bir sorun olarak görüyor, ya bu sorunu örtbas ediyor ya da görmezden geliyor. Oysa işverenlerin, şirketlerin ve kurumların yapması gereken "cinsel tacizi ve cinsiyete dayalı tacizi önleyen çalışma koşullarını teşvik etmek, tacizin önlenmesine yönelik olarak böyle bir suça maruz kaldığını iddia edenlerin şikâyetleri veya taleplerini iletebilecekleri belirli prosedürler tahkim etmek." (Madde 48 LOİMH).

Bu suskunluk, tacize karşı tepkisizlik ve gözden uzak tutma anlayışı, cezasızlığa dönüşüyor; kadınların onurunu, özgürlüğünü ve haklarını ihlal eden, suç teşkil eden ve tacize uğrayan kadınları işlerinden, yani geçimlerini sağlama yollarından ve kişisel özerkliklerinden mahrum bırakarak bu gibi davranışların yeniden üretilmesine neden oluyor.

Cinsel taciz her sektörde ve tüm çalışma alanlarında yaygın. Bunun farkında olmak önemli elbet, ancak sorunun ortadan kalkması için tacize uğrayan kadınların seslerinin duyulmasını sağlamak gerekiyor. İspanya Sendika Konfederasyonu CCO-O'nun Kadın, Eşitlik ve Çalışma Koşulları Sekreterliği bu çerçevede cinsel tacize uğramış 1119 kadınla görüştü.

Bu görüşmelerde kadınların cinsel tacize maruz kaldığı belirli bir zaman ön plana çıkıyor olsa da birçoğunun birkaç yıl boyunca

ca farklı biçimlerde cinsel tacize uğramış veya uğramakta olduğunu belirttiğinin altı çizilmeli.

İş yerinde cinsiyete dayalı baskı ve cinsel tacize uğrayanların belirli bir profili olmadığını görüyoruz. Ekonomik anlamda da böyle bir profilin söz konusu olduğu söylenemez. Yani cinsel taciz ve cinsiyete dayalı baskı iş sözleşmesinin biçimine, mağdurun medeni durumuna bağlı olmaksızın bütün sektörlerde, çalışma alanlarında ve mesleklerde ortaya çıkıyor.

Kadınlar ağırlıklı olarak cinsiyetçi şaka ve yorumlara (%83 ile en yüksek oranda), cinsiyetçi iltifatlara ve yorumlara (%75), müstehcen jestlere ya da bakışlara (%73), fiziksel temasa (%67) ve cinsel teklif ve taleplere (%31) maruz kalıyorlar.

"Her gün bazı meslektaşlarımız kendilerini utandıran yorum, şaka ve cinsel imalara maruz kalabiliyor."

Bu eylemlerde bulunanlar çoğunlukla hiyerarşik olarak üst konumda yer alanlar (%47), aynı iş kategorisindeki kişiler (%32) ve aralarında işverenin aile üyeleri ve arkadaşları (%2) ile müşterilerin (%2) de bulunduğu diğer kişiler (%9) olabiliyor ve çoğunlukla erkekler (%86) oluyor.

"Beni taciz eden kişi müdürdü, şirketin başkanıydı."

"Önceki işimde bir patronun cinsel tacizine (imalar, iki anlamı birden olan davetler...) uğradım..."

Kadınların çoğu, büyük ölçüde

karşı bir tepki alacakları endişesiyle tacize uğradıklarını iş yerlerine bildirmiyor (*Dikkat çekmemek için sessiz kalıyorum, ancak düşündüğümüzden daha sık görülüyor; Kadınlar işyerinde tacize maruz kalıyor ve maalesef aynı işi alamayacakları korkusuyla kimseye bir şey söylemiyorlar*).

Bu tür davranışların görülme sıklığı ciddi boyutlarda bir soruna işaret ediyor olsa da şikâyetinde bulunanların sayısı düşük kalmayı sürdürüyor. Şikâyetlerin azlığı temel olarak çalışanların yaptıkları şikâyetten bir sonuç alabileceklerine inanmamasından ve yaptıkları şikâyetin kendilerine daha fazla zarar veren bir şeye dönüşeceği endişesinden, yani güven eksikliğinden kaynaklanıyor. Bunun yanında şikâyetinde bulunmama nedenlerinin çalışma arkadaşlarının bu sorunlardan kendilerinin sorumlu olacağını düşünmelerinden korkmak, işini kaybetmemek ve utanç olduğunu da söylüyorlar.

"Konuyu şirkete bildirdiğimde iş arkadaşlarım tarafından eleştirildim."

Tacize uğrayanlar şikâyetinde bulunmalarının bazı sorunlara yol açabileceğinden de korkabiliyor:

"Tacize maruz kaldım, şikâyetinde bulundum ve işimden oldum."

Bazen de şirketlerin, iş yerlerinin şikâyete ilişkin olarak yaptıklarının kadınlara duygusal ve profesyonel düzeyde olumsuz yansıtıldığını görüyoruz:

"Ağır bir biçimde tacize uğradığım yerde çalışıyorum hala. Bana inandılar ve beni taciz eden kişiyi emekliliğe davet ettiler. Ancak ben de ne pozisyon değiştirebildim ne de terfi alabildim. Bu konu bir daha konuşulmadı ve pek çok kişi tacize uğradığıma inanmıyor ve/veya beni suçluyor."

Gerçekler, genellikle bir tanıklık söz konusu olmadan gerçekleşen durumlarda kanıt sağlamanın oldukça zor olduğunu ve bunun da bu gibi davranışlara maruz kalanları gerekli yasal süreçleri işletmeye başlamasına neden olduğunu göstermekte. Dolayısıyla bu tür durumlarda hızlı, gizli ve etkili bir biçimde, söze konu davranışın derhal durdurulmasını sağlayacak özel bir prosedürün oluşturulması gerekiyor.

Kadınlar, cinsel tacizi ortadan kaldırmak için alınması gereken önleyici tedbirler arasında tüm şirkete, işyerine eğitim verilmesinin, bu eğitimlerin de taciz teşkil eden eylemlerin tanımlanması ve bilinir kılınmasını hedeflemesi gerektiğinde hemfikir:

"Taciz teşkil eden durumların normalleştirilmesinin son vermek ve böylece bu durumların tespit edilip ortadan kaldırılmasına yardımcı olmak için çok daha fazla eğitim olmalı."

"...bu eğitimin yanı sıra tüm personel için özellikle cinsel taciz ve eşitlik konusuna yer veren eğitimler düzenlemeye başlamalıdır."

"...eğitim çok önemli. Eğitim ve farkındalık elzem."

Yavaş yavaş bir şeyler de değişiyor ve CCOO da bu değişime katkıda bulunuyor. Yıllardır cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı tacizin kadına yönelik şiddetin bir tezahürü olduğunun farkındalığıyla cinsiyete dayalı aşırı bir ayrımcılık olduğunu söyleyerek kınıyoruz. 25 Kasım 2021'de cinsel tacizin toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olduğunu vurgulayan bir kampanyaya başlattık. 2022'de bu kampanyayı bir adım ileri taşıdık ve yenilikçi bir proje haline getirdik: CCOO Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz Takibi ya da Gözlemevi <https://observatorio-acoso.ccoo.es/>

Gözlemevi artık yerleşmiş bir proje, en önemlisi de sürekliliği ve geleceği olan, geliştireceği ve katkıda bulunacağı çok şey olan ve şirketler, kurumlar ve bir bütün olarak toplum için temel eğitim işlevini yerine getiren bir proje.

CCOO kuruluşundan bu yana tacize ve baskıya uğrayan kadınlara sendikal danışmanlık sağlıyor. Önleme ve farkındalık yaratma konularındaki çalışmalarını kesintisiz olarak sürdürüyor. CCOO olarak delegelemimize eğitim veriyor, şirketlerin cinsel ve cinsiyete dayalı tacize karşı eylem protokolleri oluşturmalarını sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunuyor, sendikalarımızın işyerindeki çalışmalarına yönelik cinsel taciz ve cinsiyete dayalı tacize karşı eylem kılavuzları gibi sendikal araçlar geliştiriyoruz. Ayrıca çe-

şitli araştırmalar da yapıyoruz. Cinsel tacize karşı mücadelede Konfederasyon olarak CCOO'nun ve CCOO'ya bağlı yerel yapıların ve federasyonların sendikal eylemlerinin değişmez unsuru olmayı sürdürüyor. Artık buna aslında bir birikimden ve deneyimlerden doğan aynı zamanda da ileriye doğru bir sıçramayı temsil eden Gözlemevi'ni yani bunun için belirli bir yapının oluşturulmasını da ekledik.

Gözlemevi Neden Gerekli?

- Çünkü cinsel taciz, kadınların kadın oldukları için maruz kalmakta oldukları bir şiddet biçimidir. Şiddettir ve ayrımcılıktır.
- Çünkü ataerkil kültürün hâkim olduğu toplumda istismarcı erkek davranışlarının bazılarının doğallaştırılması söz konusudur.
- Çünkü istihdam ve işyeri eril bir alan olarak kabul edilmektedir.
- Çünkü taciz alanları genişlemekte, işyerlerinin ve diğer ortak alanların yanı sıra internet bu tür şiddetin uygulanmasına izin veren yeni kanallar açmaktadır.

CCOO'nun böyle bir kampanyaya başlamasının sebebi neydi?

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet karşısında CCOO sendikal sorumluluğunu sadece cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı tacize ilişkin bilgilendirme, eğitimler ve günlük raporlama, eşitlik planı çerçevesinde protokolleri müzakere etme yoluyla üstlenmekle yetinmeyerek

Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz Takibi yoluyla bunları hizmete de sunmuştur.

Gözlemevi, toplumsal cinsiyete dayalı tacize ve cinsel tacize uğramış kadınlara, erkek ve kadın delegelere tavsiyeler sunmayı, toplumu bir bütün olarak eğitmeyi, bu konuda tavsiye ve öneriler geliştirmeyi ve bu suça ilişkin akademik araştırmaları teşvik etmeyi amaçlayan, herkese açık bir web sayfasıdır.

Bu web sayfası birkaç bölüm halinde ve sayfalar arasında gezinmeyi kolaylaştıracak biçimde yapılandırılmıştır.

1) #VamosAContarlot: https://observatorioacoso.ccoo.es/Vamos_a_contarlo

- Ne yapmalı?
- Tacize karşı özel eğitim.
- Taciz karşıtı protokoller.
- Sıkça sorulan sorular.

VamosAContarlot (Hadi Anlat) kısmında hem cinsel veya cinsiyete dayalı taciz mağdurları hem de delegeler ve bu saldırılara tanık olabilecek kişiler için ne yapılması gerektiği ve bu gibi durumlarda en uygun eylemlerin neler olduğu hakkında bilgilere yer verilmektedir.

Bunun yanı sıra şirketlerde müzakere için bir model protokol, cinsel tacizle ilgili eğitim modülleri, sendika rehberleri ve CCOO tarafından yürütülen çeşitli kampanyalar da dahil ücretsiz olarak indirilebilecek materyaller sunulmaktadır.

2) Mevzuat ve içtihat: https://observatorioacoso.ccoo.es/Legislacion_y_jurisprudencia/Legislacion

Gözlemevi'nin internet sitesi aynı zamanda bu kanunlarla ilgili mevzuat ve içtihatların yer aldığı bir havuz işlevi de görmektedir.

3) Yayınlar: https://observatorioacoso.ccoo.es/Publicaciones/Investigaciones_y_art%C3%ADculos

Bu bölümde cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı tacizle ilgili olarak CCOO ve diğer kuruluşların yayınları ve araştırmaları yer almaktadır.

4) Kampanyalar: <https://observatorioacoso.ccoo.es/Campa%C3%B1as>

Kampanyalar bölümü, CCOO'nun eyalet, federal ve bölgesel düzeydeki tüm kampanyalara erişim sağlamaktadır.

5) Örnek Sendikal Uygulamalar: https://observatorioacoso.ccoo.es/Buenas_pr%C3%A1cticas

Bu bölüm, cinsel ve/veya toplumsal cinsiyete dayalı taciz şikayetlerinde CCOO'nun neler yaptığına ilişkin olarak yayınlanmış tüm makaleleri içermektedir.

6) Kaynaklar: <https://observatorioacoso.ccoo.es/Recursos>

Web sitesine eriştiğinizde, reh-

berlik almak için sorgulama yapabileceğiniz bir form açılmaktadır. Sadece kadın mağdurlar değil, sendikacılar, soruşturma yürüten kişiler, avukatlar, feminist dernekler vb. gibi her türden kullanıcılar için de formlar bulunmaktadır.

Web sayfaları açıldığı günden bugüne ağırlıklı olarak, bilgi istenmiş (%53) ve kadın mağdurların rehberlik talepleri sorgulanmıştır. Hatta bir kişi, davranışlarının (sosyal ağlarda takip etmek, WhatsApp durumu takip etmek, WhatsApp'a bağlanıp bağlanmadığını kontrol etmek vb) taciz sayılıp sayılmayacağını sormuştur.

Sadece delegeler rehberlik talep etmemekte terapistlerden ve eğitim platformlarından da rehberlik talebi gelmektedir. Mağdurlar tarafından yapılan başvurulara gelince, her zaman gizliliği garanti ederek onlarla ilgilenmek, onları dinlemek ve tavsiyelerde bulunmak için başka mekanizmalar da devreye sokulmaktadır.

Gözlemevi, sendikaların ihtiyaç duyduğu bir şeyi karşılamaya hizmet etmektedir. Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı tacize ilişkin kaygıların anaakımlaştırılması ve bununla mücadele için tüm sendikal yapıyla işbirliği içinde çalışılması ilkesi çerçevesinde geliştirilmiştir.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİKÇİ YEREL YÖNETİMLER VE ANAAKIMLAŞTIRMA

Yerel yönetim emekçileri olarak toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde bizlere büyük görevler düşmekte. Çünkü toplum ve kültür tarafından ikili sistem içerisinde inşa edilen cinsiyetlerimiz şehirleri farklı deneyimlememize, bazı hizmetlere bazılarımızın ulaşamamasına sebep oluyor ve biz yürürken kimseyi geride bırakmadan yürümeye inananlarız.

Önce nedir bu toplumsal cinsiyet eşitliği? Malum memlekette toplumsal cinsiyet üzerine herkes konuşur oldu son zamanlarda. Heyhat bilenlerden daha çok bilmeyenler konuştuğunda sular bulandı mı ne biraz? Şöyle mi ifade etsem, hakkında ileri geri konuşulan bir konu oldu toplumsal cinsiyet kavramı.

Öyle ki toplumsal cinsiyet kavramının direkt olarak LGBTİ+ olarak algılanmasının sağlanmasına çalışılıyor diyebiliriz yekten. Sanki bu ikili normatif sistemle çizilen stereotip makbul erkek dışında kalan herkes ayrımcılığa maruz bırakılmıyormuş gibi. Minik notlar düşelim yazıya, atanmış (biyolojik) cinsiyetlerimiz ikiden ibaret değil, kadın erkek dışında bir de interseksler var.

Cinsiyetlerin bir kurgu olduğunun altını çizeyim önce. İkili cinsiyet rejimi menüsünden kadın ya da erkek performanslarından birisini seçmeye zorlanıyoruz, hayatımızın tümünü bu seçimimizin sabitlenmesiyle sürdürmemiz isteniyor. Alışılmış olanı rutin, rutini güvenli kabul ettiğimiz bu ikili sistem

içerisinde pek çok eşitsizliği göremeyebiliyoruz. Sistem, doğal farklılıklarımızdan yola çıkarak bu ayrımın 'doğal' olduğu bilgisini empoze ediyor sürekli.

Sayırsız örtüyle gizleniyor bu eşitsizlik; ama, biz bu örtüleri kaldırmak için varız.

Bu ikili sistemde seçimlerimiz özgür iradelerimize dayanmıyor, ayrıca son derece ağır bir adaletsizliği barındırıyor. İçine doğduğumuz bedene atanan cinsiyetle ve dahası o cinsiyette yüklenen anlamlarla yaşamamız dayatılıyor ve ataerkil sistem ile kapitalizm kol kola girerek çizdiği stereotip içerisinde kalan 'makbul erkek' dışındaki herkesi eziyor. Bu eşitsizliğin yarattığı güç asimetrisi,

ezme ezilme ilişkisini içerisinde barındırıyor. Bu eşitsizliği sürdürmenin en güçlü silahı olarak şiddete başvuruluyor.

Bu güvensiz ortamda şehirlerde yaşam alanlarımız, bu alanları kullanabildiğimiz zamanlar ve kullanma sürelerimiz cinsiyet kimliklerimiz ve cinsel yönelimlerimize göre farklılaşıyor. Şehirleri farklı deneyimliyor. Kadınlar ve LGBTİ+lar olarak kısıtlı alanlara hapsolmek zorunda kalıyoruz.

Etkin soruşturmaların yapılmadığı, cezasızlığın bu kadar yaygın olduğu, uluslararası sözleşmelerden bir gecede imzaların çekildiği, 'Öldüren kadar ölen de suçludur' diyebilen ka-

rar alıcıların olduğu bu ülkede cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede yerel yönetimlerin üzerine çok fazla görev düşmekte. Hem emekçiler olarak hem emek örgütleri olarak bu mücadelede etkin rol almalıyız. Şehirlerimizin herkes için eşitlikçi ve herkes için güvenli olmasını sağlamak bizlerin de görevi.

Yasalar ya da sözleşmelerde (Önemli not; İstanbul Sözleşmesi Yaşatır!) normatif bir eşitlik var görünüyorsa da doğrudan ayrımcılık suç sayılsa da fiili durum asla böyle değil. 2024 senesinde TBMM'de %20 'ye zar zor yaklaşan kadın vekil oranı belediyelerde %6'larında (yazıyla da altı) seyrediyor.

Anayasa Mahkemesi'nde hiç kadın üye bulunmazken, Tüm Bel-Sen dışındaki kamu emekçisi sendikalarının Genel Merkez Yönetimleri'nde kadına rastlayamıyor, tek tük şubelerde ise en fazla bir belki iki kadın görebiliyoruz. Nicelik bakımından kadınların varlığı tek başına yetmez elbette bunu da biliyoruz. Niteliksel olarak toplumsal yargıların çizdiği eril kalıpların dışında düşünebilen eşitlikçi bir bakış açısına sahip kadınlara ihtiyaç var.

Ülke nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar iken bu fiili eşitsizlik karşısında net bir şekilde şunu ifade edelim; demokrasiye aykırı bu durum asla adil olmadığı gibi ciddi bir

insan hakkı ihlalidir. Bu nedendir ki kadınlar, LGBTİ+'lar kadar erkekler de bu mücadelenin öznesidir. Bizler 'salatayı kim yapsın eşitliği' derdinde olmadık, hayatı dönüştürecek gerçek eşitlik mücadelesi veriyoruz.

Yerel yönetim emekçileri olarak mahallemizdeki alt yapıdan, şehir içinde ulaşım, yaşadığımız konutlardan, içtiğimiz suya, parklardan, pazarlara, sosyal yardım ve sosyal projelerden, mezarlıklara kadar çok geniş çerçevedeki hizmetleri bizler üretiyoruz. Üstelik bunlardan yararlanan yurttaşlarımız aynı zamanda.

Doğumdan ölüme hizmet üreten bir kurum olarak şehirde yaşayan yurttaşların kendi öznellikleri doğrultusunda farklılıklara sahip olduğunu gözetmeyen bir belediyeçilik anlayışı eşit bir hizmet üretemeyecektir. Belediyeler alınan kararların, yapılan icraatların ve harcanan bütçenin cinsiyetleri farklı etkileyebileceğini planlama süreçlerine dahil etmez ise ne yazık ki dolaylı bir şekilde ayrımcılık yapılmış olacaktır. İşte toplumsal cinsiyet eşitlikçi bakış açısının tüm plan ve programlara uyarlanmasına da anaakımlaştırma diyoruz.

Gerçekten eşitlikçi bir perspektifle kararlar almak ve bu kararları en yararlı ve kapsayıcı olacak biçimde icraata geçirmek mümkün müdür? Kuşkusuz ki zorluklar içeren bir yoldur adaletli olma uğraşı. Ancak mümkündür, çünkü mümkün olmak zorundadır. Yapılması gerekenlerin başında hizmet sunarken ortalama bir yurttaş baz almak yerine farklılıkları gözetmek önemli. Belediyelerin tüm toplumu ilgilendiren bir mesele olarak toplumsal cinsiyet eşitlikçi bir yerel yönetim modelini bütünlüklü bir perspektifle benimsemesi gerekir.

Aksi takdirde meseleyi sadece bir kadın meselesi olarak algılamaya devam edip bu alandaki bütün politika ve faaliyetleri de Kadın Müdürlüklerine

sıkıştırmaya devam etmesi ne yazık ki etkili bir çözüme yaklaşmayı zorlaştırmaktadır.

Hemşerilerimiz homojen bir toplum olmadığı için belediyeçilik de nötr bir iş olamaz. Leylek ve tilki masalını hatırlayalım, biz belediye olarak yemeği aynı kaplara koyarak sunarsak ya leylek ya tilki o yemeği yiyemeyecektir.

Şehirler kocaman, rengarenk, birbirinden çok farklı kişilerden oluşan nötr olmayan toplumlardır. Kadın, erkek, LGBTİ+, çocuk, genç, engelli (yazıya not: engellilik de homojen değildir, görünmeyen engeli olan engelliler de vardır), mülteci (şehirde hangi statüde ve sebeple yaşarsa yaşasın her birey hemşeridir ve mültecileri bunun dışında gören anlayış doğrudan ayrımcılık yapıyor demektir), anadili resmi dil dışında olan, yaş almış, birbirinden farklı dinlere mezheplere mensup, romanlar gibi kendi topluluk özelliklerine sahip gibi pek çok farklı gereksinimleri olan yurttaşların (üstelik kesişimsel bir biçimde birden fazla dezavantajlılığa aynı anda maruz bırakılıyor da olabilir) varlığını gözetmeyen bir belediyeçilik anlayışı var olan 'kazananlar/kaybedenler' ayrımını güçlendirecektir.

Belediyeler, seçimle göreve gelen karar alıcılarla yönetildiği için kapsayıcılık ve katılımçılık konusunda diğer resmî kurumlardan daha kilit bir noktadadır. Yarı özerk kuruluşlar olarak da icraat alanlarının hayatın tümüne her yurttaşın eşit bir şekilde temas etmesini sağlamak için toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmalıdır.

Son söz yerine;

Kadın Cinayetleri

Politiktir.

Florebo quocumque ferar:

DÜŞTÜĞÜM YERDE ÇİÇEK AÇACAĞIM

Latince'de "çiçek açacağım" anlamına gelen bu ifade, insanın her türlü zorluğa rağmen gelişme, büyüme ve var olma yeteneğini vurgular. "Nereye gidersem" kısmı ise, bireyin içinde bulunduğu çevresel koşullardan bağımsız olarak, yaşamını sürdürebileceği ve kendi kimliğini koruyarak var olabileceği inancını taşır. Bu ifade, özellikle Aydınlanma Çağı ile güç kazanan bireysel özgürlük ve manevi direncin sembolü haline gelmiştir. Dış koşullar ne olursa olsun, bireyin içsel gücüne dayanarak büyüyebileceği ve gelişebileceği fikri, bu dönemle birlikte yaygın bir kabul görmüştür.

"*Florebo quocumque ferar*" ifadesi, Fransız yazar ve düşünür Madame de Staël ile yakından ilişkilendirilir. Madame de Staël, 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında Avrupa'nın en önemli entelektüel figürlerinden biriydi. Napolyon Bonapart'ın iktidarında, siyasi düşünceleri nedeniyle Fransa'dan sürgün edilen Staël, sürgünde dahi yazmaya ve düşüncelerini yaymaya devam etmiştir. Staël'in hayatı, zorlu koşullara rağmen çiçek açabilmenin simgesidir. Sürgün, onun için bir engel olmamış, aksine entelektüel ve yaratıcı bir dönemin kapılarını açmıştır. Bireyin, toplumsal ve siyasi baskılara rağmen ayakta kalabilmesi ve özgürlüğünü sürdürmesi gerektiğine inanan Staël, bu inancını eserlerinde de dile getirmiştir.

Staël'in yazıları, Aydınlanma'nın en önemli değerlerinden biri olan bireysel özgürlük düşünce-

sini savunur. İnsan akli ve düşüncesi, dışsal baskılardan bağımsız olarak kendini gerçekleştirme potansiyeline sahiptir. Staël'in bu düşünceleri, özellikle onun sürgün yıllarında olgunlaşmış ve "*Florebo quocumque ferar*" ifadesi, bu inancın en özlü ifadesi haline gelmiştir. Bu motto, sadece kişisel direnci değil, aynı zamanda toplumun dayattığı sınırlamalara karşı bir başkaldırıyı simgeler.

Bu motto, özellikle kadınlar için tarih boyunca bir direniş ve özgürleşme sembolü olarak anlam kazanmıştır. Kadınlar, toplumsal baskılara, cinsiyetçi normlara ve patriyarkal düzenin dayattığı sınırlamalara karşı direnirken, tıpkı bir çiçek gibi her ortamda büyüüp gelişme mücadelesi vermişlerdir. Kadınların toplumsal ve siyasi hayatta ikinci plana itildiği dönemlerde bile, kendi potansiyellerini keşfetme ve dünyada var olma mücadelesi, bu motto ile özetlenebilir. Madame de Staël'in yaşamı ve eserleri, bu direnişin bir örneğidir. Toplumsal ve politik engellere rağmen entelektüel gücünü sürgünde dahi koruyabilmesi, kadınların tarih boyunca karşılaştıkları sınırlamalara rağmen çiçek açabileceklerinin sembolü haline gelmiştir.

Özellikle feminist hareketlerde, bu ifade, kadınların kendi güçlerini keşfetme ve toplumsal cinsiyet normlarının ötesine geçme mücadelelerini simgeler. Kadınların tarihsel

olarak maruz kaldıkları baskı ve sınırlamalar karşısında, her ortamda var olma ve gelişme yetenekleri bu motto ile özetlenebilir.

Türkiye’de Kadın Cinayetleri: Çiçekleri Ezen Bir Toplumun Karanlık Yüzü

Türkiye’de kadın cinayetleri, yalnızca bireysel trajediler değil, aynı zamanda derin toplumsal ve kültürel yaraların dışavurumudur. Her yıl artan kadın cinayetleri, toplumda kökleşmiş cinsiyetçi normların, ataerkil düzenin ve kadına yönelik şiddetin ne kadar yaygın ve sistematik hale geldiğini gözler önüne seriyor. Kadınlar, sadece fiziksel saldırıya maruz kalmıyor; aynı zamanda toplumun onlara biçtiği roller, kültürel ve dini normlar, ekonomik bağımlılık ve hukuki eksiklikler gibi çok katmanlı bir baskı sistemiyle mücadele etmek zorunda kalıyorlar. Bu koşullar altında, toplumsal düzen adeta kadınların varlığını boğmaya, onların potansiyellerini ve özgürlüklerini ezmeye yönelik bir yapıyı sürdürüyor.

Kadın cinayetlerinin failleri genellikle kadınların en yakınlarındaki erkeklerdir – eşleri, eski eşleri, partnerleri ya da aile bireyleri. Cinayetler çoğu zaman kadınların özgürlük arayışları, ayrılma ya da boşanma talepleri üzerine işleniyor. Bu da kadınların kendi hayatlarını kontrol etmeye çalıştıklarında ölümle karşı karşıya kaldıklarını gösteriyor. Kadınların bedenleri, düşünceleri ve hayatları üzerinde tam kontrol sağlama istekleri, erkek egemen toplumda bir tehdit olarak algılanıyor ve bu tehdit, şiddetle bastırılmak isteniyor.

Patriyarkal Düzenin Kadına Yönelik Baskısı

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların maruz kaldığı şiddetin en temel sebeplerinden biridir. Erkek egemen yapı, kadınları kontrol altında tutmayı ve onların toplumsal rollerini sınırlandırmayı amaçlar. Kadınlar, bu yapıda yalnızca “itaatkâr eş” ya da “anne” rollerine hapsedilir. Kadınların bu sınırları aşmaya çalışması, özellikle ekono-

mik özgürlük arayışına girmesi ya da boşanma gibi bireysel kararlar alması, patriyarkal sistemin doğrudan bir tehdidi olarak algılanır. Kadınların bu özgürlük arayışları, onları şiddet ve cinayetle karşı karşıya bırakır.

Ataerkil düzenin bir diğer yan ürünü de “namus” kavramı üzerine kurulmuş baskılardır. Kadının bedeni ve cinselliği üzerindeki toplumsal kontrol, kadınları daha da kısıtlayıcı bir sosyal yapı içine hapseder. Toplumda kadının namusunun, erkek tarafından korunması gereken bir değer olarak görülmesi, kadını sadece bir ailenin ya da erkeğin onurunun temsilcisi haline getirir. Bu yapı, kadının bireysel kimliğini, arzularını ve hayatını ikinci plana iter.

Hukuki Boşluklar ve Kadınların Korunmasındaki Eksiklikler

Kadın cinayetlerinin ardındaki bir diğer önemli faktör ise hukuki sistemdeki yetersizliklerdir. Türkiye’de kadınları koruyan yasalar bulunmakla birlikte, bu yasaların etkin bir şekilde uygulanmaması, kadınların şiddete karşı korunmalarını zorlaştırır. Koruma kararları, ihlal edilen yasalar ve cezasız kalan suçlar, failleri cesaretlendirirken, mağdurları daha da savunmasız bırakır. Kadınlar, korunmak için başvurdukları hukuki yollardan yeterince destek alamadıklarında, adaletin sağlanmadığı bir sistemde yaşam mücadelesi vermek zorunda kalırlar. Bu durum, faillerin işledikleri suçların sonuçsuz kalacağına dair inançlarını güçlendirir ve toplumsal şiddet döngüsünü besler.

Kadınların öldürüldükten sonra dahi suçlanması, toplumun kadına yönelik bakış açısının ne denli çarpık olduğunu gözler önüne serer. Medyada yer alan kadın cinayetleri haberlerinde, kadınların hayatları ve tercihlerinin sorgulanması, cinayetin bahanesi olarak kullanılır. Boşanma talepleri, gece dışarı çıkmaları ya da “uygun olmayan” yaşam tarzları, kadınların maruz kaldıkları şiddeti

haklı göstermeye çalışan açıklamalarla ele alınır. Bu da, toplumun kadına yönelik şiddeti bir norm olarak kabul etmeye ne kadar yatkın olduğunu gösterir.

“Florebo Quocumque Ferar” ve Kadınların Direnişi

Tüm bu karanlık tabloya rağmen kadınlar, baskı ve şiddete karşı direnişlerini sürdürüyorlar. “Florebo quocumque ferar” – “Nereye gidersem gideyim çiçek açacağım” ifadesi, Türkiye’deki kadınların mücadele azmini en güçlü şekilde özetleyen mottolardan biridir. Kadınlar, her türlü zorluk ve engelleme karşısında, kendi varlıklarını sürdürme ve özgürleşme çabalarını devam ettiriyorlar. Cinayetler, şiddet ve toplumsal baskılar onları yıldırma da kadınlar, dayanışma içinde direniyor ve haklarını savunuyorlar. Nerede olursa olsunlar, tıpkı bir çiçek gibi, kadınlar kendi yaşam alanlarını yaratıyor ve bu alanlarda büyümeye devam ediyorlar.

Kadın cinayetlerine karşı verilen toplumsal tepkiler ve protestolar, bu direnişin bir parçasıdır. Kadınlar, yalnızca kendileri için değil, toplumun her kesimi için adalet ve eşitlik talep ediyorlar. Kadın hareketleri, bireysel hakların savunulmasının ötesine geçerek, toplumsal bir dönüşümün de kapılarını aralıyor. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı verilen bu mücadele, sadece kadınların değil, toplumun bütününe özgürleşmesine katkı sunacak bir potansiyele sahiptir.

Kadınların Dayanışması ve Toplumsal Dönüşüm

Kadınlar arasında her geçen gün güçlenen dayanışma ağı, bu mücadelenin temel taşı oluşturmuyor. Türkiye’deki kadın hareketi, kadınların yalnız olmadıklarını, birbirlerine destek olduklarını gösteren güçlü bir yapı haline geldi. Dayanışma, kadınları güçlendiren ve şiddete karşı daha güçlü bir duruş sergilemelerini sağlayan en önem-

li araçlardan biridir. Kadınlar, kendi hikayelerini paylaşarak birbirlerinden güç alıyor, sessizleştirilmeye çalışan seslerini birlikte daha güçlü duyuruyorlar.

Bu dayanışma ağı, toplumsal dönüşümün de anahtarıdır. Kadınlar, bireysel hayatları üzerinde kontrol kazanmak için verdikleri mücadelenin yanı sıra, toplumu daha eşit ve adil bir yapıya dönüştürme potansiyeline sahiptirler. Kadınların haklarına saygı duyulan, şiddetin cezalandırıldığı ve cinsiyet eşitliğinin sağlandığı bir toplum inşa etmek, bu mücadelenin nihai amacıdır.

Jin, Jîyan, Azadî: Kadın, Yaşam, Özgürlük Bir Mücadele ve Direniş Sloganı

Türkiye’de kadınların direnişini simgeleyen “Jin, Jîyan, Azadî” (Kadın, yaşam, özgürlük) sloganı, tıpkı “Florebo quocumque ferar” gibi, kadınların yaşamı var eden ve onu anlamlandıran bir güç olduğunu vurgular. Kürtçe’de “Kadın, Yaşam, Özgürlük” anlamına gelen bu slogan, yalnızca bir slogan olmaktan çok daha fazlasını ifade eder. Bu üç kelime, dünya genelinde kadınların verdikleri özgürlük mücadelesini, hayatta kalma savaşlarını ve kendi varoluşlarını topluma kabul ettirme çabalarını özetler. Özellikle Ortadoğu’da, kadınların özgürlük arayışının sembolü haline gelen bu ifade, patriyarkal yapıya ve toplumsal baskılara karşı bir direniş bayrağı olarak yükseliyor. Kürt kadın hareketinin öncülüğünde dünya çapında yankı bulan “Jin, Jîyan, Azadî,” evrensel bir özgürlük mücadelesini dile getiriyor ve kadınların toplumun her alanında var olma çabalarını yansıtıyor. Kadınlar, doğurganlık yetenekleri ve yaşamı var etme güçleriyle sadece biyolojik olarak değil, aynı zamanda toplumsal olarak da yaşamın merkezindedirler. Ancak bu yaşamın anlam kazanması ve gerçekten özgür olması, kadının bedeni, düşünceleri ve geleceği üzerinde tam söz sahibi olabilmesiyle mümkündür.

Kadınlar, maruz kaldıkları baskılara, şiddete ve toplumsal sınırlamalara rağmen özgürlük arayışlarını sürdürmeye devam ediyorlar. "Jin, Jiyan, Azadi" sloganı, bu özgürlük mücadelesinin en güçlü ifadesi olarak öne çıkıyor.

Jin: Kadın – Yaşamın ve Direnişin Merkezindeki Güç

"Jin" yani kadın, yaşamı var eden ve onu sürdüren bir güç olarak kabul edilir. Kadınlar, tarih boyunca sadece biyolojik olarak yaşamı var etmemiş, aynı zamanda toplumsal ve kültürel anlamda da yaşamın temeli olmuştur. Geleneksel olarak kadınlar, evde, ailede ve toplumda besleyici ve koruyucu rollerle anılmışlardır, ancak bu rollerin ötesinde, tarih boyunca kadınlar toplumsal dönüşümün öncüsü olmuş, değişim ve yenilik için mücadele etmişlerdir.

Ancak patriyarkal düzen, kadınları bu dönüştürücü gücünden mahrum etmeye çalışmış, onları toplumun belirlediği dar roller içine hapsetmiştir. Kadınlar bu rollerin dışına çıktıklarında ise toplumsal normlara karşı gelmiş, devrimci olarak kabul edilmişlerdir. İşte bu noktada "Jin" yani kadın, sadece bir biyolojik kimlik değil, aynı zamanda direnişin, özgürlüğün ve toplumsal değişimin merkezindeki figür olarak öne çıkar. Kadınların tarih boyunca maruz kaldıkları baskılara, şiddete ve ayrımcılığa karşı verdikleri mücadele, onların özgürlük arayışında ne kadar güçlü olduklarını gösterir.

Jiyan: Yaşam – Kadınların Özgürlüğü Var Etme Gücü

"Jiyan" yani yaşam, kadınların özünde var olan ve onları toplumsal yapıların sınırlarını aşmaya iten güçtür. Kadınlar yaşamın var edicileridir; doğurganlık yetenekleri ve üretkenlikleri sayesinde biyolojik olarak yaşamı devam ettirirken, aynı zamanda toplumsal yaşamın da merkezinde yer alırlar. Kadınlar sadece yaşamı var etmekle kal-

maz, aynı zamanda onu besler, geliştirir ve dönüştürürler. Bu anlamda kadınlar, yaşamın koruyucuları ve sürdürücüleridir.

Ancak bu gerçek, kadınların patriyarkal toplumlarda sıklıkla unutulur ya da göz ardı edilir. Kadınlar, toplumsal yapılar tarafından kısıtlanarak özgürlük arayışlarından uzaklaştırılmak istenir. Oysa kadınların yaşamı var etme güçleri, onları özgürlük mücadelelerinin de merkezine yerleştirir. Kürt kadın hareketinde olduğu gibi, "Jiyan" kavramı, kadınların hayata kattıkları direniş ruhunu ve bu ruhla özgür bir yaşamı var etme yetilerini simgeler. Bu, sadece biyolojik yaşamı değil, aynı zamanda düşünsel, politik ve toplumsal yaşamı da var etme gücüdür.

Azadi: Özgürlük – Kadınların Direnişi ve Toplumsal Eşitlik Mücadelesi

"Azadi" yani özgürlük, kadınların tarih boyunca süregelen mücadelelerinin nihai amacıdır. Özgürlük, sadece fiziki zincirlerden kurtulmayı değil, aynı zamanda zihinsel ve toplumsal prangalardan da sıyrılmayı ifade eder. Kadınlar, binlerce yıldır kendilerine dayatılan toplumsal rollerden ve ataerkil sistemin baskılarından kurtulmak için savaş vermiştir. Bu özgürlük mücadelesi hem bireysel düzeyde hem de toplumsal düzeyde gerçekleşir. Kadınlar, kendi bedenleri ve hayatları üzerinde söz sahibi olma mücadelesi verirken, aynı zamanda toplumsal yapıları dönüştürmek için de mücadele ederler.

"Azadi," sadece bireysel özgürlüğü değil, aynı zamanda kolektif özgürlüğü de ifade eder. Kürt kadın hareketinde bu özgürlük, kadınların kendi kimliklerini, dillerini, kültürlerini ve varoluşlarını koruma mücadelesini içerir. Kadınlar, sadece bireysel özgürlüklerini değil, aynı zamanda toplumun diğer ezilen kesimleriyle birlikte kolektif bir özgürlük hareketi inşa ederler. Bu anlamda "Azadi," tüm baskıcı sistemlere, ataerkil yapılara ve cinsiyetçi normlara karşı bir başkaldırıyı sim-

geler. Kadınlar, bu mücadelelerinde sadece kendi özgürlüklerini değil, toplumun tamamının özgürlüğünü talep ederler.

Kadın, Yaşam, Özgürlük – Evrensel Bir Direnişin Sembolü

“Jin, Jiyan, Azadi,” kadınların sadece Ortadoğu’da değil, dünya genelinde sürdürdükleri özgürlük ve eşitlik mücadelesinin en güçlü ifadelerinden biridir. Kadınlar, toplumsal ve siyasal düzende yer edinmek, kendi hayatları üzerinde söz sahibi olmak ve özgür bir yaşam inşa etmek için verdikleri mücadelede bu sloganın taşıdığı direniş ruhundan ilham alıyorlar. Kadınların var ettiği yaşam, ancak özgür olduğunda tam anlamıyla anlam kazanır ve kadınların özgürlüğü, toplumun da özgürleşmesinin anahtarıdır.

Bu slogan, sadece kadınların mücadelesini değil, aynı zamanda insanlığın özgürlüğe olan inancını da yansıtır. Kadınlar, özgür bir toplum inşa etme

yolunda, her türlü baskıya ve zulme karşı durarak çiçek açacak ve varlıklarını tüm dünyaya kabul ettireceklerdir. “Jin, Jiyan, Azadi,” işte bu evrensel direnişin simgesi olarak, tüm insanlığa özgürlüğün, yaşamın ve kadının ayrılmaz bir bütün olduğunu hatırlatır.

Sonuç: Çiçekler Ezerken Yeşerecek

Türkiye’deki kadın cinayetleri, çiçekleri ezen bir toplumun karanlık yüzünü gösteriyor. Ancak kadınların her şeye rağmen çiçek açmaya devam etmeleri, bu toplumun aydınlık yüzünü de simgeliyor. Kadınlar, şiddetle, baskıyla ve eşitsizlikle mücadele etmeye kararlılar. Dayanışmayla güçlenen bu mücadele, sadece bireysel hakların değil, toplumsal adaletin de kazanılması için bir anahtar görevi görüyor. Türkiye’nin karanlık yüzü, kadınların mücadelesiyle dönüşecek ve bu topraklarda daha adil, eşit ve özgür bir gelecek için çiçekler açacak.

DAHA ÇOK UMUT: DAHA ÇOK!

Siyasi alan o kadar kirli ki... Onu kirletenlerin söylemleri... Yaşadıklarımızı yansıtmıyor hiç. İktidarın dilini kullanan ana akım medya... Yaşadığımız her şeyin geçici bir süreç olduğuna bizi inandırıp gelecekle ilgili umut pompalıyor sürekli. Tüm bunları deşifre eden ayırık sesler... Onları büyütemediğimiz için hep cılız kalıyorlar. İktidar da onları tehlikeli addedip baskılıyor. Toplum sistemi cezalandırma mantığı üzerinden işliyor zaten. Bizler inkâr ve şiddet ikilemi arasında dönüp dururken sistem kendini daha güçlü bir şekilde var etmeye devam ediyor.

Hepimiz yaşadığımız topluma katkı sağlamak, yararlı hissetmek gibi içgüdüsel bir varoluşa sahibiz. Bunu kullanan egemenler ise... Devletin bekası... Çalışmanın kutsiyeti gibi bir öğretiyeye

hapsedip bizi emeğimizi sömürüyorlar. Kapitalizm yeniden üretim mantığının devamını sağladığı için keyiften dört köşe... Emeğimiz her geçen gün daha da değersizleşiyor.

Bir siyasi kategoriye ait olmak erken ölüme mahkûm edilip edilmeyeceğimizi, daha doğrusu kaderimizi belirliyor. Eril şiddete maruz kalan kadınlar, farklı cinsel eğilimleri nedeniyle şiddete maruz kalanlar, iş kazasında hayatını kaybedenler... Tüm bunlar... Tarih boyunca değişmeyen bir gerçeklik olarak önümüzde dururken bunların nedenleri hakkında fikir sahibi olanlar... Düzeltmek için kollarını kıpırdatmıyorlar. Ken Loach'a göre bu bilinçli yapılan bir gaddarlık... Ya eşitsizliğe ve şiddete maruz kalanlar... Onlar... Tamamen sessizliğin içinde. Çünkü mağduriyet...

Bu egemenlerin ezilenleri utanca ve sessizliğe mahkûm etmek için kullandıkları bir strateji... Bu oyunu bozamaz mıyız peki?

Sermaye için üretimin amacı ihtiyaçlarımızı karşılamak veya toplumsal ilerlemeyi sağlamak değil. Onlar sadece karı maksimize edip biriktirmek istiyorlar. Bir avuç zenginin çıkarlarına hizmet etmek için tasarlanmış bu dünyada figüranlarız biz. Evet, çoğumuz demokratik siyasi sistemlerde (!) yaşıyoruz yaşamasına da... Jason Hickel'e göre konu ekonomik sisteme, üretim sistemine gelince hiçbir şekilde söz sahibi değiliz. Demokrasinin esamesi bile okunmuyor bu konularda... Kapitalizmin anti demokratik bir sistem olduğu gerçekliğini hala anlayamadık. "Üretim sermaye tarafından kontrol ediliyor: Büyük şirketler, ticari bankalar ve yatırılabilir varlıkların çoğunluğuna sahip olan %1... Ne üreteceğimizi ve kolektif emeğimizi ve gezegenimizin kaynaklarını nasıl kullanacağımızı belirleyenler hep onlar."

Günümüzde yardım dernekleri o kadar çoğaldı ki... Yardımlaşma duygumuz mu gelişti acaba? İşin aslı hiç de böyle değil oysa... Ekonomik eşitsizliğin hat safhada olduğunun göstergesi bu. Bugün muhafazakâr sağ bakışı, dünyanın çoğunluğunu ele geçirmiş durumda... Onlara göre yoksullar tehlikeli, tembel, şiddete eğilimli... Onları kontrol altında tutmak için korku ve şiddet pompalayıp duruyorlar o yüzden. Sürekli şiddete maruz kalanlar... Doğal olarak şiddetin yeniden üretilmesine katkı sağlayıp onların ekmeğine yağ sürüyorlar. Üretim bandında şiddet, gönüllü olarak yerini alıyor böylece. İktidar da güya güvenlik gerekçesiyle gücünü daha da pekiştirip göz boyamaya devam ediyor. Ulusal sınırların güvenliği, devletimizin bekası... Ya haklarımızı savunacak sendikalar! İşlevsiz bir dernek... Ortak kamusal alanlarımıza göz diken iktidar ve sermaye el ele vermiş yan yana gelmemizi engellemeye çalışıyor. Evet, internet verili bir dünya içinde ortak mekânlar yaratabiliyoruz belki... Ama artık burada da güvende hissetmiyoruz kendimizi...

Gereken tepkiyi vermesi gereken muhalefetse sadece iktidarın dilini konuşuyor. Edouard Louis kurtuluşun sol bakış açısında olduğunu söylese de önce solun kendi dilini bulması gerektiğinin altını çiziyor. "Sol, sessizliği yakaladığında güçlü olacak. Sağın şiddetini görmezden gelmeyi öğrendiğinde, sağın sorularına sürekli tepki vermek yerine, kendi dilini kullanarak kendi sorularını sorduğunda ve dolayısıyla sağın diline hapsolmaktan vazgeçtiğinde..."

İktidarlar her şeyi kabul eden otomatlar olmamızı istiyorlar. Çağdaş toplumun ihtiyaçları için yoğun çalışma şartlarında o istenilen rolü oynuyoruz bizler de. Oyunun kurallarını kaldıramayıp intihar edenler... İş kazasıyla (cinayet oysa bu) hayatını kaybedenler... Hiç sorun değil. Figüran bol nasılsa... Smiley... Like... Oh her şey mükemmel...

Toplumsal eşitliğin sağlanması ve aşırı sağdan gelen tehdidin önlenmesinin en önemli anahtarı ise eğitim. Ama o da çoktan egemenlerin eline geçti bile. Eşitsizliğin sürekliliği için eğitim sistemine ihtiyaçları var çünkü. Onların istediği; sorgulamayan, itaatkâr bir topluluk... Kamusal eğitim sistemine karşı politikalar üretiyorlar o yüzden. Didier Eribon, iktidarların eğitim sistemini toplumun bölünmesi ve bir sınıfın diğerleri üzerindeki egemenliği için kullandıklarını söylüyor: "Zenginler için bir sistem, fakirler için başka bir sistem var. Bunlar iki farklı dünya ve toplumsal sınıfları yeniden üretiyorlar."

Bu nedenle yoksul çocuklar yükseköğrenime gelseler bile, yine de ayrılmış ve farklıdırlar ve bilinçsizce bile olsa daha düşük beklentileri vardır. Bunu ortadan kaldırmak için hiçbir şey yapılmıyor, bunun yerine pekiştiriliyor."

Tartışmalardan neden hep kaçınıyoruz? Neden gereken tepkiyi veremiyoruz bir türlü? Gerçi verssek de bu o kadar kısa süre oluyor ki... Bir süre homurdanıyor sonra unutup tekrar çarkın içinde salınıp duruyoruz. Uyuşmuş bir haldeyiz.

“ Çağdaş toplum acı verici olanın farkındalığını reddediyor.”

diyor Byung-Chul Han. Ona göre tartışmanın ve mücadelenin yerini sisteme uyma baskısı alıyor artık. Demokrasi-sonrası bir toplum yapısı yaygınlaştırılıyor. Buna ‘palyatif demokrasi’ diyor Han: “Alternatifsizlik siyasi bir ağrı kesicidir. Palyatif siyaset acı verebilecek keskin reformlar ya da vizyonlar oluşturmayı beceremez. Bunun yerine sistemik bozukluk ve kırıklıkların üzerini örtmekle kalan kısa süre etkili ağrı kesicilere başvurur. Palyatif siyasetin acıya cesareti yoktur.” Ya bizim? Çektiğimiz o kadar acıyı düşününce...

The Old Oak filminde Loach’ın kahramanının dediği gibi insanlar birlikte bir güç olduklarını hiç fark etmedikleri için sistem tıkr tıkr işlemeye devam ediyor. “Eğer işçiler sahip oldukları gücün farkına varırlarsa ve onu kullanma özgüvenine sahip olurlarsa dünyayı değiştirebilirler. Ama bunu asla yapamadık.” Sorunun farkındayız. Mesele bu da değil zaten. Asıl mesele yüzleşmeyi yapabilmekte. İstesek istemesek de... İki seçenek var önümüzde... Ya sisteme sadık kalıp dünyamızın yanmasını çaresizce izleyeceğiz. Kötülüğün sıradanlaşmasını sağlayacağız.

Ya da... Birleşip insanlık tarihi için yeni bir rota çizeceğiz. Önyargılarımızdan azade... Bir arada olmamızı, birbirimizi anlamamızı sağlayacak daha çok dünya sofraları yaratabilirsek... Yoldaş olabilirsek... Acının etrafında ördüğümüz, örebildiğimiz o dayanışma ruhumuzu... Onu daha çok harekete geçirebilirsek şayet...

Birlikte yemek yemek insanları bütünleştirir.

Tarih boyunca bize anlatılan ilerlemenin o hikâyesini... Kapitalizmin modern tarihte gerçekleşen hemen hemen her iyi şeyden sorumlu olduğunu söyleyen o anlatıyı... Tüm bu mitleri parçalayıp

yüzleşmeyi başarmak zorundayız. İşte o zaman doğacak bilinç ve farkındalıkla... Bu düzenden kopma şansını yakalayabiliriz belki. Bunun için... Birbirimize daha çok umudu hatırlatmaya... Daha çok insani temasa... Ve gerçekliği gösteren sanatta ihtiyacımız var. Yoksa... ‘Bu dünya böyle gelmiş böyle gider’ safsatasını çocuklarımıza miras bırakıp dünyanın keyif verici yüzünü deneyimlemeden yok olup gideceğiz.

Umut siyasi bir kavram ve umudunuz varsa ilerleyecek özgüveniniz de vardır.

Kaynaklar:

<https://www.deutschlandfunkkultur.de/soziologe-dieder-eribon-warum-die-arbeiterklasse-nach-100.html>

Palyatif Toplum Günümüzde Acı, Byung-Chul Han (Çev. Haluk Barışcan), Metis Yayınları

Bizi Ayıran Uçurum, Jason Hickel (Çev. Deniz Keskin), Metis Yayınları

Sanat ve Siyaset Konuşmaları, Ken Loach Edouard Louis (Çev. Ayberk Erkay), Can Yayınları.

“LAİKLİK MÜCADELESİ” BUGÜN DEĞİLSE NE ZAMAN?

Kadınların korkunç biçimde öldürüldüğü, hiç tanımadığı erkeklerden kadınlara yönelen şiddetin tırmandığı, sokakta yürürken tacize uğradığı, çocuklara istismarın bu denli arttığı bir dönemde kadın cinayetlerinin politik olduğunun en bilirlendiği dönemi yaşıyoruz. İktidarın kadını yaşamda yerleştirdiği erkeğin karşısındaki ikincil konum, “kutsallaştırdıkları aile”ye yerleştirmek istedikleri itaatkâr ve makbul kadın tanımı, uyguladığı cezasızlık politikaları ile katillerin, tacizcilerin sırtı sıvazlanarak adliyelerin arka kapılarından saliverilmesi, medeni haklarımıza, eğitim sistemine yönelik saldırılar, kadınların ve kız çocuklarının hayatının daralmasının, eşitsizliğin derinleşmesinin nedenleri. Eşitsizliğin artması şiddeti de politik olarak besliyor.

Kadın cinayetlerinin ve kadına yönelik her türlü

şiddetin politik olduğunu biliyoruz. Kadına yönelik şiddetin 22 yıldır siyasal iktidarın toplumu İslamlaştırma politikaları ile tırmandığı, bu denli yakıcı halde olduğu bir dönemde, hala laikliğin kadın hakları mücadelesinin ana hattı olması gerektiği konusundaki tartışmaları anlayabilmek ise oldukça güç.

Kadınların en temel mücadelesi yaşamın her alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sağlanması iken, demokrasi ve laik hukukun olmadığı bir yerde herhangi bir eşitlikten ve toplumsal cinsiyet eşitliğinden söz etmek mümkün müdür?

İstanbul Sözleşmesi özetle “Toplumsal Cinsiyet eşitsizliğinin kadına yönelik şiddetin ana kaynağı olduğunu şiddetin ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması sorumluluğunun devlete ait oldu-

ğunu" söyler. Kadınların ve kız çocuklarının toplumda ve hane içinde yaşadığı her türlü şiddet, sömürü ve eşitsizliğe karşı hukuksal ve yapısal bütüncül önlem alma görevini hükümetlere verir. İstanbul Sözleşmesi ataerki sistemiyle "biraderlik sözleşmesi" yapmış, kutsalla kuşanmış, muhafazakâr kapitalist aileye karşı uluslararası hukuksal bir kazanımdır. Onun için iktidarın ve iş birliği yaptığı gerici ittifakın hedefindeydi.

Kadın mücadelesi toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesidir. Yaşamın her alanında eşit yurttaşlar olarak var olabilmemizin olmazsa olmazı, kendi hayatlarımız hakkında karar verebilme ve özgürlük mücadelemizdir.

Demokrasinin ve laik bir hukuk sisteminin olmadığı, dini referanslara, şeri hükümlere dayandığı bir ülkede/ toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğinden bahsedebilir misiniz?

Dini metinleri referans alıp "fıtrat" anlayışına göre kadın ve erkeğin eşitliğini kabul etmeyen bir sistemde nasıl bir eşitlik ve hak mücadelesi yürütülebilir?

Bu toplumda kadına yönelik şiddeti nasıl önleyebilir, İstanbul Sözleşmesi'ni nasıl geri alabiliriz?

Şeriat eşittir İslamiyet ya da din değildir; şeriat, dine dayalı bir hukuk düzeni, İslam'ın getirdiği hükümlerin genel adıdır.

2021 yılında Taliban yeniden iktidarı ele geçirdiğinde "Şeriat kuralları temelindeki kadın haklarına bağlı olduklarını", "İslam çerçevesinde kadınların çalışmasına ve eğitim görmesine, toplumda aktif olmalarına izin verileceğini" söylemişti. O günden bu yana, Taliban "iki yıldır hiçbir yazılı düzenleme, anayasa olmadan ülkeyi yönetiyor ve kararlarının yüzde 80'inden fazlası kadın ve kız çocuklarının haklarının kısıtlanmasını içeriyor." Kadınlar çalışmıyor, boşanamıyor, kız çocukları okula gidemiyor, erken yaşta evliliğe zorlanıyor.

Haklarınız ve hayatlarınız, fıtratınızdaki eşitsizlik düşüncesine ve kutsal metinlerle ailenin içindeki "babaya, kocaya, devlete, ümmete, ataerkiye" kutsallık haresi ile teslim edilmişken, kız çocuk-

larının okula gitme, kadınların çalışma, eşit ücret, eşit çalışma koşullarından, boşanma, evlenme, miras haklarından ve en önemlisi özgür eşit bir yurttaş olarak yaşamak hakkından nasıl bahsedebiliriz?

Laik, demokratik bir hukuk devletinde bireyin inanıp inanmayacağı bireylerin tercihine bırakılmışken, dinin toplumsal yaşamı düzenlediği bir toplumda bireylerin seçim özgürlüğü ortadan kalkar. Ve inanç otoriterliğinin ve baskının ya da faşizan siyasetin bir aracına dönüşür. "Kutsalın olduğu yerde tahakküm vardır". Din kadının yaşamını kutsalla kısıtlar. Çünkü dini metinlerdeki kadının hikayesi, kadının itaat etmesinin ve sürekli kontrol altında tutulmasının, anne ve eş dışında varlığının yok sayılmasının hikayesidir.

Dini referanslarla hareket ederek kamusal yaşam ve eğitimdeki her düzenleme laiklik ve toplumsal cinsiyet eşitliğine saldırı yapıyor ve bundan en fazla zarar görenler de kız çocukları ve kadınlar olur.

Kadın ve kız çocukların eşit eğitim fırsatlarından yararlanmasına, karma eğitime saldıran politikalara karşı, kadınların sağlık hakkı ve medeni haklar ile ilgili tüm konular İslami referanslara göre inşa edilirken, kadınların ve kız çocuklarının varoluş mücadeleleri için gerekli tüm yasal yollar gerici ittifakla birlikte kasten ve taammüden kapatılırken, Diyanet yaşamın her alanını İslamlaştırma hamlesine girişmişken, laikliği yeniden kazanmak kadın mücadelesinin ana hattı olmalı iktidarı sarsacak "ortak feminist güçlü bir söz" kurulmalıdır.

Laiklik tüm toplumsal muhalefetin birlikte bariyeri yığıldığı hat olmalıdır.

Bugün Laiklik demekte ısrar etmeyeceksek ne zaman edeceğiz? Bugün laikliği savunmazsak ne zaman savunacağız?

Önce laikliği yeniden kazanacağız, sonra patriyarkayı yıkana kadar feminist mücadelemize devam edeceğiz.

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİNİN EN ZOR HALI “KADIN OLMAK”

Mevsimlik Tarım İşçisi: Tam ya da yarı zamanlı olarak tarımda çalışmak için ürün desenine ve işçi talebine göre çoğunlukla aileleriyle birlikte yer değiştiren işgücü grubudur. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre;

Dünyada:

- o 1,1 Milyar Tarım İşçisi
- o 450 milyonu Mevsimlik Tarım İşçisi

Türkiye'de

- o 6.5 milyon tarım işgücü ve yaklaşık yarısı

Mevsimlik Tarım İşçisi

- o Her iki mevsimlik işçiden biri doğduğu andan itibaren mevsimlik tarım için seyahat ediyor
- o 48 farklı ile mevsimlik tarım işgücü gidiyor
- o Yaklaşık %60'ının geliri ulusal yoksulluk sınırının altında
- o On kişiden biri nüfusa kayıtlı değil
- o Yarısı Ergen Yaşta Anne Oluyor
- o Anne ölümü riski on; bebek ölüm riski beş kat fazla
- o Kız çocuklarının dörtte biri okul ile tanışmıyor.

Türkiye’de 1994 krizi ve 2001 krizi sonrasında daha yoğun uygulanan neoliberal tarım politikalarına bağlı olarak sermayenin artan etkinliği ve 1990 yıllarında devletin Kürt ilerinde uygulamaya geçirdiği köy yakma, boşaltma, insansızlaştırma politikaları sonucunda oluşan zorunlu göç, eşitsiz toprak dağılımı gibi üst üste gelen çeşitli politikalar geniş bir insan topluluğunun kırdan kentlere göç etmesi sonucunda mülksüzleşme ve işçileşmesine yol açmıştır. Böylece güvencesiz ve düşük ücretli çalışmaya dayalı istihdam biçimleri tarım alanında da yaşanmaya başlanmıştır.

Mevsimlik tarım emekçileri pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların ilki istihdam süreçleri ile ilişkilidir. Mevsimlik tarım emekçileri, genellikle gün doğumundan gün batımına kadar uzun saatler boyunca çalışmaktadır. Ücretler genellikle düşük olup sıklıkla günlük olarak kendilerine ödenmektedir. Pek çok işçinin resmi iş sözleşmeleri bulunmamakla beraber; bu durum iş güvenliklerini ve haklara erişimlerini sınırlamaktadır. İş bulmak amacıyla aileler ile beraber göç etme yaygın görülmektedir. Çocuk işçiliği de önemli bir sorun olup; pek çok çocuk aileleriyle birlikte tarlalarda çalışmaktadır. Yaşanan sorunlardan bir diğeri, yaşam koşulları ile ilgilidir. İşçiler sıklıkla temiz su, elektrik gibi temel olanaklardan yoksun olan derme çatma kamplarda veya geçici barınaklarda yaşamlarını sürdürmektedir. Kötü yaşam koşulları, bulaşıcı hastalıklara maruz kalma ve sağlık hizmetlerine yetersiz erişim ile birleştiğinde sağlıkla ilgili riskler ciddi düzeyde artış göstermektedir. Türkiye’de mevsimlik tarım iş gücünün önemli bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır.

Geniş ve geleneksel yapıları ailelerin temel geçinme stratejisi olan mevsimlik tarım işçiliğinde kadın emeği yoğun olarak kullanılmaktadır. Mevsimlik tarım emekçisi kadınlar ucuz, kontrol edilebilir ve emek yoğun biçimde ‘ücretsiz işçi’

kategorisinde hem hane içinde hem de hane dışı tarımsal işlerde çalışmaktadır. Hane içinde kadın emeğinin aileleri tarafından yoğun ve yaygın olarak kullanılmasında aile fertlerinin kentsel işgücü piyasasına eklenememesi sonucunda ortaya çıkan kronik işsizlik ve bunun sonucunda ortaya çıkan kronik yoksulluk etkilidir. Kronik hatta yapısal olarak yoksul olan ailelerde kadınların istihdama katılımı doğal, otomatik bir süreç olarak gerçekleşmektedir.

Mevsimlik tarım alanında özellikle gezici işçi olarak çalışan kadınlar, tarım sektörünün ve mobil olarak çalışmanın getirmiş olduğu zorluklar ile karşı karşıya kalmaktadır. Ağır çalışma koşullarına paralel olarak da çalışmaya gittikleri bölgelerde temel hizmetlere erişimde farklı zorluklarla karşılaşmaktadır. Temel hizmetlere, sağlık hizmetlerine, temiz su, barınma ve eğitim gibi hizmetlere erişim bunların başında gelmektedir.

Tarım emekçisi kadınlar hem yaşam alanlarında (genellikle çadır alanı) hem de üretim alanları olan tarla ve bahçede yoğun emek vermektedir. Tarımsal üretimdeki görev paylaşımlarında ve işçiliklerde kadın ve erkek iş dağılımında çok fark olmamakla birlikte; kadın ve erkeklerin aldıkları ücretler açısından ciddi farklılıklar olduğu belirtilebilir. Bunun yanı sıra, tarım işçisi kadınlara ödenecek ücretlerin kendilerine değil hanenin reisi olan baba, erkek kardeş, ‘elçi’ veya ‘dayıbaşı’ olarak isimlendirilen erkeklere ödenmesi gibi durumlar da yaşanmaktadır. Var olan bu toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklara ek olarak, tarım işçisi kadınların tarla veya bahçedeki çalışma saatleri, yaşam alanlarındaki görevlerin getirmiş olduğu yükler ile harcadıkları zaman da görünmeyen kadın emeğinin parçalarını oluşturmaktadır. Kadınlar tarımda gelir getirici faaliyetlere aktif olarak katılmanın yanı sıra ücretsiz ev işleri de üstlenmektedir. Bu görevler arasında çocuklara bakım vermek, yiyecek hazırlamak ve ek-

mek pişirmek, çamaşır ve bulaşık yıkamak, çadır veya konteynerlerin temizliğini sağlamak bulunmaktadır.

Mevsimlik tarım emekçisi kadınların, çadırlarda kalabalık aileler olarak birlikte yaşamaları nedeniyle mahremiyetin olmaması, çoğu tarım emekçisinin sağlık güvencesinin olmamasından dolayı cinsel sağlık ve üreme sağlığı açısından da ciddi risk altında bulunmaktadır.

Erken yaşta evlilik ve gebeliklerin yaygın olması, kadınların aile sağlığı merkezlerine kayıtlı olmamaları, doğum kontrolü ve korunma yöntemleri hakkında az veya sınırlı bilgiye sahip olmaları, göç edilen yerdeki dil bariyeri, sağlık hizmetlerinin yaygın olmaması ve bu hizmetlerin yüksek maliyeti gibi faktörler bu zorlukları daha da ağırlaştırabilmektedir.

Tuvalet ve banyo, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan kadın emekçilerin ve kız çocuklarının güvenliği açısından sorun teşkil etmektedir. Bu tür yerlerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riski fazladır. Bu, cinsel ve sözlü tacizi ve fiziksel saldırıyı içerebilmektedir. İş kaybı korkusu, kadınların taciz olaylarını bildirmelerini engelleyebilmektedir.

Mevsimlik tarım emekçisi kadınların eğitimle ilgili sorunları da çocukluk dönemi ile yakından ilişkilidir. İşçiler genellikle çalışmak için ailece göç etmektedir. Tarım işleri yılın belirli dönemlerinde, özellikle sonbahar ve ilkbahar aylarında, yapılmaktadır. Aileleri ile göç eden kız çocuklarının eğitime devam etmesine engel oluşturmaktadır.

Mevsimlik tarım emekçilerinin yaşadığı temel problemlerden birisi de örgütlenme zorluğudur. Çalışma ve yaşam koşulları örgütlenmelerini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Örgütsüz olan kadınların, çalışma bitiminde memleketlerine dönerken de ücretlerinin ödenmemesi gibi durumlarla sık sık karşılaştıklarını, haklarını ara-

dıklarında ise yine suçlu görüldüklerini şiddete uğradıklarını biliyoruz.

Göç yolunda trafik kazaları yaşayan, gittikleri bölgede ise hem doğa olayları hem de alt yapı ile savaştan, yüzlerinde yorgunluk, yüreklerinde ise daha iyi bir yaşamın hayali ile çalışan kadınların her birinin ortak isteği insan onuruna yakışır çalışma koşullarının sağlanması. İnsan emeği bu kadar ucuzken ve kadınlar sömürülürken, mutlu bireylerin yaşadığı, emekçilerin hem üretip hem de özgürce yaşayabildiği bir ülke için biz kadınların daha çok çalışıp mücadele etmesi şart.

YENİ DÖNEM

KADIN ANLAYIŞI

Kadın kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde Türkçe'de kraliçe anlamına gelen katun veya xatun kelimesinden gelir. Belki bu başlangıç bile kadın mücadelesine dair yazı yazarken iktidar erkini tartışmadan bu sorunu tanımlayamayacağımızın kanıtıdır. Bu sorun her ne kadar modern zamanlara ait ya da sanayi

devrimi sonrasında ait görünse de tarihsel açıdan incelemek gerekiyor.

Toplayıcılık ile insanlık hayatını idame ettirdiği dönemlerde kadınlar yaşamın merkezinde iken ilkel düzeyde görünse de bir eşitlik söz konusu idi. Bu dönemin 15 bin yıl kadar sürdüğü düşünülmekte. Yine

bu dönemde kadının nasıl doğduğu rasyonel bir şekilde açıklanamadığı için kadına büyümlü tanrısal bir varlık olarak bakılmaktadır. Bu durum kadını, nispeten korumalı bir alana koymuştur. Büyücü şifacı ve kabile şefi hep kadınlardan olmuştur. Hatta günümüzde toplayıcılık ve avcılık dönemine

kısmen geçmiş Aborjinlerde de nispeten bu ilkel dokunulmazlık gözlenmektedir. Bitki kökleri ve ilkel balıkçılık ile yaşamını devam ettirmekte olan bu toplumda kadın erkek eşitliğinden bahsedilebilir; zira mülkiyet kavramı henüz tam anlamı ile oluşmadığı için ne cinsel bir sömürü ne de emek sömürüsü söz konusudur.

Kadın, mülkiyet kavramı geliştikçe içinde yaşadığı toplumda sosyal statüsünü kaybetmiş hatta kendi metalaşmıştır. Bu sürecin temelinde, iktidarın sermaye, din ve tarih endeksli bakış açısı etkili olmuştur. Ne yazık ki söz konusu kadın sömürüsü olunca din, iktidar ve erkek ortaklaşması aynı anda hizalanmaktadır. Sermaye, kadın emeğinin her işyerinde sömürüsünde sistemli hareket etmektedir. İşe alım sürecinden tutun da kariyer yarışına kadar erkek ile eşit şartlarda yaklaşım sergilemez. Bu durum işyerinde uygulanacak pozitif ayrımcılık ile kesin değilse bile kısa vadede bir nebze çözülebilir. Her toplumun farklı dinamiklerinde bulunan ve aslında kadınlar için mayınlı arazi olan din alegorisi için de aynısı geçerlidir. Din içindeki önemli yaklaşımların hepsi ne yazık ki erkekçidir. Bu durum da kadının toplumdaki yerine ciddi zarar vermektedir. Modern bir din kadın eleştirisi yapabilmelidir. Bu konu akademik ve ente-

lektüel bir bakış açısıyla değerlendirilmeli. Tarih anlatımı ne yazık ki uzun zamandır bilimsel değil ve olabildiğince erkek yanlılarıyla bezeli. Bu kadınsız tarih anlayışı realiteden çok uzak, tarih yeniden ve bilimsel değerler ile yazılmalı.

“Doğa dengesizliği kabul etmez” der bir Zen Budisti. Her şey sonunda dengelenir. Bu ve benzeri her eşitsizliğin zamanla dengeye ulaştığını göstermekte hayat bize. Ama beklemek insan doğasına en zor gelen cezadır. Bu yüzden insanların işlediği suçlar verilen en büyük cezaların başında gelir hapis cezası. Hapis cezasının temel ilkesi beklemektir. Beklemek aynı zamanda insanı ıslah edip yıldıştıran ağır bir cezadır. Her geçen gün yıldıştıran insan bir süre sonra yaşam dinamizmini kaybeder. Bu yüzden belki de kadınların yeni yüzyıldaki motosu “Durursan düşersin.” Kadın sömürüsü ve şiddeti her geçen gün yön ve kimlik değiştirmektedir. Bu gerçeği de yadsımadan günümüz kadın mücadeleleri uygun olan ama günümüz için pek de geçerli olmayan pratik ve stratejilerini gözden geçirmeli. Karşısındaki faşizm, 50 yıl önce statik iken bugün hiç olmadığı kadar akışkan. Statik faşizm katı anayasa ve katı toplumsal normlar ile kendini var ederken hayatın içinde. Onunla mücade-

le aynı kararlılık ile yapılabilirdi. Kadını yok sayan ikinci sınıf bir varlık olarak gören ve toplumun her yerine sirayet eden bu vasatın tahakkümü hali ciddi bir sorun olarak durmakta.

Bu sorunun çözümü için birkaç temel ilke yeniden hatırlanmalıdır. Pandemi ile beraber artan bireysel yaşam alışkanlıklarından vazgeçilmeli ve kolektif yaşam konusunda çalışmalara ağırlık verilmeli. Kadın sorununun akademik bir inceleme ile gündeme getirilmesi bilimsel ve güncel tartışmalara açmalı yine bu dönemde kadın meclisleri daha da aktifleştirilmeli. Erkek takliti yaparak değil özgün bir kadın anlayışı icra edilmeli. Kadın sorunlarına karşı özellikle temsiliyet konusunda STK’lar ve siyasi partiler sıkıştırılmalı. Kadın sorununun bu ülkedeki en büyük sorun olduğu gerçeğini yadsımadan bu temsiliyetler ile kadına özgü bir yeni yol yaratılması lazım. Çünkü kadın adaletin ve yaşamın ta kendisidir. Adaletin simgesi olan Themis’in (Gözleri kapalı eli terazi tutan tanrıça) kadın olması tesadüf değildir. Yazımı ülkemdeki Themis olan Emine ŞENYAŞAR’ın yalnız bırakılmaması ve onun bize getireceği adalet, özgürlük ve kadınların ayağa kalkacağı hayatı yücelteceği günlerin gelmesi temennisiyle bitiriyorum.

BU VAHŞETİ, KİM DURDURACAK

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Uluslararası Dayanışma günü, bugüne dair ne yazılabilir? Ne anlatılabilir? Hergün yanı başımızda etrafımızda şekli ne olursa olsun bir şiddet sarmalındayız. En vahşisi de ülkemizde günde en az iki kadın ya boğularak ya parçalanarak ya yüksekte atılarak, çoğu da hunharca tüm kalabalıkların gözü önünde kurşunlanarak öldürülüyor. Bir kere kadın olarak hayatınızın her anında iç içesiniz şiddetle... Dünyanın neresinde olursanız olun. Kendinize çizdiğiniz bir yoldan ne şekilde ifade edilirse edilsin "sen kadınsın yapamazsın" diyerek döndürülüyorsan, alıkonuluyorsan şiddete maruz kalıyorsundur, bunu bilmekle başlayalım işe.

Kadınların özne irade olma mücadelesinde binlerce yıldır en çok maruz kaldığı şeydir şiddet; dünyanın neresinde olursanız olun. İster bir çiftçinin karısı olun ister sanatçı ruhlu olun ister bilimle gönül vermiş biri ister sporcu ister sanatçı olun. Flora Tristan diye bir felsefeci ya da şarkıcı Bergen ya da Eyşe Şan veya Suat Derviş ya da Jane Austen ve ya Maria Curie... Hangisinin hayat hikayesini okusanız aynı trajedilerle karşılaşırırsınız. Kurşunlanma, yok sayılma, yalnızlaşma, katledilme, açlıkla terbiye edilme.

Yani korkunç benzerliği ve sayısız çeşitliliği ile kadınların mengenelerden geçme hikayesi.

Direnmedi mi kadınlar bu sunulan kadere? Drendiler. Bazen tek başına tüm kadınlar adına,

bazen sonu gelmez dirençli kalabalıklarla... Öyle dün değil, önceki gün de değil, baskının başladığı günden bu yana, yani binlerce yıldır. İnsanlık, tarih boyunca doğayla, tanrı ile kendi arasında yönetenleri ile ezilenleriyle birçok değişime uğradı. En çok da kapitalizm kurumsallaştıkça, doğayı insanı kar hırsına köle ettikçe, kadınlar daha da itildiler sınıfların en dibine. Var olmak için mücadele ettikçe, bazı haklar kazandıkça bu hakların da bu merang gibi yine kendilerini vurduğuna şahit oldular. Oy hakkı kazandı kadın; ama baktı ki o hak da en çok kadınları yok sayanların değerlendirmesine su taşıyor. Çalışma yaşamına dahil oldukça özel alandaki sömürülme bitmeden daha, kamusal alanda da bedeni ve emeğinin sömürülmesi katmerlendi.

Bazen buldukları yer nedeniyle karşı karşıya geldi kadınlar; sınıf, ırk, ulus veya 3. Dünya'dan diye... Nerede duracaktı bu kadınlar yan yana mı? Karşı karşıya mı? Bugün "Jin jıyan, azadi" sloganı etrafında çıkarılan gürültüyü bunları değerlendirmeden mi okuyacağız?

Ha bir de size ne anlatacaktım... 5 yıla yakın hapishanede kaldım. Kadınların hapishanelerle tanışıklığı da bu şiddet sarmalı ile bağlantılıdır değil mi? Türkiye'nin demokratikleşmesi, Kürt halkının hakları mücadelesinde birinin karısı-kardeşi-kızı olarak o kapıların önündeydik yıllarca... Çok geçmeden o kapılar kadınlara da açıldı; içeriye dolduruldu. Kapı da büyük bir gürültü ile üstü-

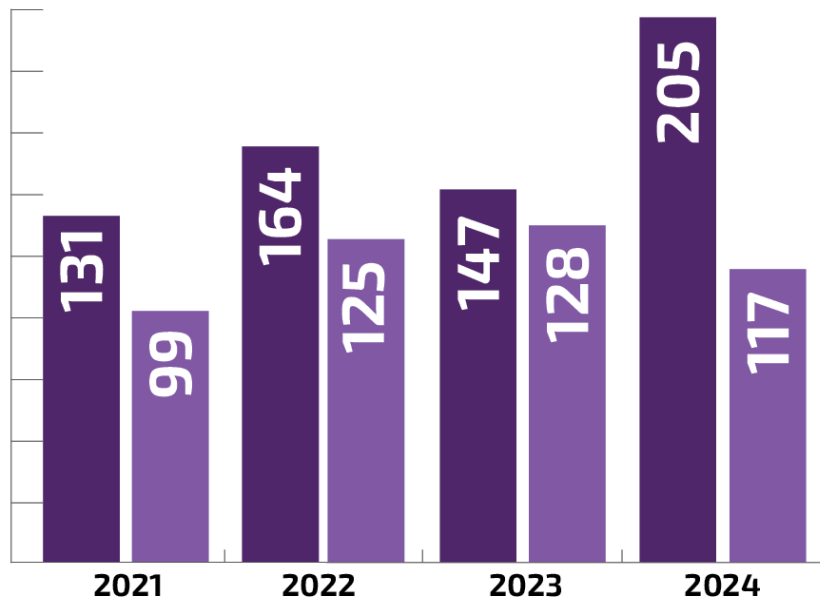
müze kapandı. Hapishaneye kapatılan her kişi sadece kendi suçunun bedelini ödemez. Hapishaneler aynı zamanda topluma bir ayar vermek için egemenlerin çok sevdiği tapınaklardır. Hele ki politik tutsaklar için. Oralarda ne bedelini ne de kazanımını tek başına göğüslersin. Hapishaneler hakkında bu kısa sözden sonra gelelim kadın tutsaklara...

Hayatın her alanında eve yani, özel alana yani, dört duvara sıkıştırılmaya çalışan kadınlara hapishane duvarları çok da yabancı gelmez zaten. Toplumsal cinsiyet rolleri devam eder, kadınları çıplak arama ile utandırmak, sorunların çözümünde muhatap almamak, hafife almak, ekonomik alanda sıkıştırılmak, hep temiz, edep-
li ve yumuşak başlı olmalarını beklemek. Orada

bile, feleğin çemberinden geçerken bile... Politik tutsaklar kanar mı bunlara? Hiç gider mi dümen suyuna devletin? Sistemin şiddeti ile en dolaysız yoldan yüz yüze olduğun mekanlar. Türkiye'deki cezaevleri yönetmeliklerinin şöyle bir ucubeliği de var: Avrupa'nın yüzlerce yıl deneyimleyerek sistemleştirdiği cezaevleri, bunun yanında Ortadoğulu olmanın verdiği kültürle harmanlanmış bir sistem. İki tarafın da en kötü yönlerinin karışımı. Yasa ve yönetmelikler hazırlanırken kadınların yok sayılması, günde iki defa sayım, sık ara-
malar, yapılan anonslardaki ses tonu ve talimat üslubu. Kapının her açış-kapanışında çıkarılan gürültü. Bunlar hem kaba hem de inceltmiş bir şiddeti içinde barındırıyor. Bile isteye ve üstünde çalışılmış olarak.

2021-2024 YILLARI İLK 6 AY İÇERİSİNDE GERÇEKLEŞEN KADIN CİNAYETLERİ VE ŞÜPHELİ KADIN ÖLÜMLERİ

■ Kadın Cinayetleri sayısı
■ Şüpheli Kadın Ölümleri sayısı

“

Söylemeye gerek yok sanırım; egemen zihniyetin sistemini ters yüz eden hep kadın tutsaklar oldu. En çok korktukları, sistemin planlarını en çok alt-üst eden kesim kadınlar oldu. Bakmayın erkeklerin bu konuda hiç susmadıklarına, yazdıklarına, çizdiklerine en demir leblebi hep kadın tutsaklardı. Hala da öyle.

”

Yani, toparlarsak, kadınlara reva görülen hangi mekân olursa olsun, hangi coğrafya, hangi kültür kadınlar kendini bugüne taşımışsa bunu özgücüne, öz savunmasına borçludur. “Öz savunma” yine sinir uçlarını kaşıyan bir kelime değil mi? “Öz savunmayı” sadece militarist araçlara indirmek böyle tanımlamak... Acaba bunu bize yine kim öğütlüyor? Halbuki bizim olanı, bize ait olanı, binlerce yıldır bizim yaratımız olan her şeyi savunmaktır; sanatta, kültürde, bilimde her alanda bizim olanı savunmaktır bu. Kaybedileni, yok edileni, yok sayılanı bulup çıkarıp hakkı olana teslim etmektir. Bize reva görülen kıyafete sığmamadır... Öz savunma...

Nerde okuduğumu hatırlamıyorum ama “erkeğin evi erkeğin araçları ile yıkılmaz” cümlesi çok doğru gelmişti bana. Erkek egemen sistemin yarattığı kurumlarda kadınlara yer yok. Kendimize alan açmaya çabaladıkça kafamız kesilip surlardan atılıyor, cesedimiz göllerde, ırmaklarda, çöp tenekelerinde bulunuyor, sokak ortasında onlarca kurşunla delik deşik ediliyor. Günün sonunda yine suçlu biz oluyoruz. “Ama o da...” değil

mi? Yine birinin karısı kız kardeşi, kızı olmaktan kurtulamıyoruz.

Erkek egemen sistem binlerce yıldır baskı yöntemlerini hiç değiştirmede. Hep aynı yol ve yöntemle bugüne geldi. Kadınlar yüzlerce yol denediler sistemi düzeltmek için. Bunun için de korkunç acılar ve bedeller ödediler.

Ama sonuçta kendimize yeni bir hayat hayal etmeliyiz, yaratmalıyız. Hiç de uzak değil böyle bir yaşam.

Şiddetin olmadığı bir yaşamı ancak öz gücümüzle, öz savunmamızla biz kadınlar yaratabiliriz.

Bu vahşeti biz kadınlar durduracağız.

Ankara Gökkuşuğu Aileleri Derneği

GALADER İLE SÖYLEŞİ

Seçin Tuncel: Öncelikle benimle *KESK Kadın Dergisi* adına söyleşi gerçekleştirmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Sizi tanıyabilir miyiz?

Atilla Dirim: Merhabalar, adım Atilla. Ankaralıyım, 57 yaşındayım, mütercim tercümanım. Evliyim, bir çocuğum var ve çocuğum bir trans kadın. Yaklaşık 7 yıl önce bize açıldı. Bize açıldıktan sonra da maceramız başladı.

Nedime Erdoğan: Merhaba, ben Nedime. İşletme ve Sosyal Hizmet mezunuyum. 10 yılı aşkın bir süre önce çocuğumun bana bir mektupla açılmasından sonra eşcinsel olduğunu öğrendim ve o günden beri bu alanda çalışmaya başladım. Ankara'da yaşıyorum.

Seçin Tuncel: *Dergiyi okuyacak arkadaşlarımız için öncelikle şunu sormak istiyorum, toplum içinde genel bir yargı ve önyargı var; ailelerin çocuklarını kabul etmeyeceklerine dair. Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz, nelerle karşılaşıyorsunuz?*

Nedime Erdoğan: Ailelerin çeşitlilik içerdiğini grubumuzu tanıdıkça daha çok hissetmeye başladım. Belli bir kesim, belli aile tipolojileri LGBTİ+'ların ebeveynleri olabilir diye düşünülüyor. Oysa bizim grubumuzda her çevreden, her sosyal tabakadan, her eğitim düzeyinden aileler var. Aslında bu ko-

nuda benim de önyargılarım vardı. Eğitimli ve bu konuda öğrenme hevesi olan ailelerin, çocuklarına daha kolay destek verebileceğini düşünürdüm. Ama pratik yaşamım bunu bambaşka bir deneyime dönüştürdü. Çünkü bunun tek başına hiç önemli olmadığını, bazen eğitimli olmayan, herhangi bir metropolde yaşamamış, sosyal ilişkileri son derece sınırlı ebeveynler çocuklarına çok daha kolay destek verebiliyor. Ebeveynliği, aileyi, çocuklara nasıl destek verebileceğimizi, sürekli güncellediğimiz ve üzerine düşündüğümüz deneyimler haline getirdik.

Atilla Dirim: Ben de şunu söyleyebilirim, çocuklar LGBTİ+ olarak açıldıkları zaman aileler önce bir şok yaşıyor. Yaşamıyor desek yalan olur, gerçekten yaşıyorlar. Çünkü LGBTİ+'lar hakkında toplumda genel olarak olumsuz bir kanaat mevcut. Toplumda LGBTİ+'lara karşı kalıp yargılar her zaman vardı, ancak şimdi yapılan kara propagandanın etkisiyle daha da yaygınlaşmış durumdadır. Aile ilk anda büyük bir şok yaşıyor. Ebeveynler ne yapacaklarını bilemiyorlar, korkuyorlar, çevre baskısına nasıl göğüs gereceklerini düşünüyorlar. Akrabalarımıza nasıl anlatacağız? Bu çocuğun hali ne olacak? Bütün bunlar onları çok korkutuyor, çünkü birdenbire LGBTİ+'ların aslında ne kadar zor bir yaşam sürdüğünü, ne büyük güçlüklerle göğüs girmek zorunda olduklarını fark ediyorlar. Bu nedenle kendi çocukları için de büyük bir gelecek kaygısına kapılıyorlar. Vazgeçirmeye çalışan oluyor, psikologlara götürüp "bunu düzeltin" diyen oluyor, hastaneye götüren oluyor. Böyle bir süreç başlıyor, bu süreç içerisinde de bizim derneğimizin aslında önemli bir yeri olduğunu söyleyebilirim. Bize başvuran ebeveynlerin biz her şeyden önce dünyada yalnız olmadıklarını, LGBTİ+ çocukları olan başka ebeveynlerin de olduğunu ve bunun birlikte dayanışma ile güçlenerek atlatılacak bir süreç olduğunu anlatmaya çalışıyoruz.

Nedime Erdoğan: Biz çocuklarımız açıldığında hep ikili cinsiyet sistemi üzerinden düşünüp davrandığımız ve şekillendiğimiz için önce anlamakta hep sorun yaşadık. Eğitim düzeyimiz

ne olursa olsun. Bunun doğal hayatın bir parçası olduğunu anlamakta hep güçlük yaşadık. Oysa bunu kavradığımızda çocuklarımızla kurduğumuz ilişkinin son derece doğallaştığını, güçlendiğini, ailemizin de bundan nasibini aldığını, başka bir şekle dönüştüğümüzü de fark ettik. Fakat "LGBTİ+ ne demek bilmeyen" ebeveynler çocukları için bunu öğrenip bu konuda çocuklarına destek verir hale dönüşmesi gerekiyor. Biz de dernek olarak çocukların iyiliği, sağlığı ve günlük hayattaki yaşamlarını güvenli bir şekilde geçirebilmeleri için hızlıca ailelerin bu konuda çocuklarına destek verir hale dönüşmelerini çok önemsiyoruz. Yani LGBTİ+ çocuklarının olmasını hayatın ve doğanın bir parçası olarak gördükçe aileler, bu konuda kendilerini yeniliyorlar.

Seçin Tuncel: *Aileler için önce bir karşılaşma alanı daha sonrasında da çevreye açılma konusu geliyor. Peki bu çevreye açılma konusunu düşününce özellikle karşılaştığınız zorluklar neler, aile dışında çalışma alanı bakımından özellikle temas ettiğiniz meslek grupları var mı ?*

Atilla Dirim: Açılma gerçekten uzun bir süreç. Kızım bize açılmak için 18 yaşını doldurmayı beklemiş. Biz ailesi olarak ona kötü davranacak olsak bile, reşit bir birey olarak kendi başının çaresine bakabileceği bir yaşa gelmeyi beklemiş. Yani LGBTİ+'ların açılma süreçleri çok zor. Ebeveyn tepkisinden gerçekten çok korkuyorlar. Onlar açıldıktan sonra bu defa ebeveynler için bir açılma süreci başlıyor. Etrafa anlatmak lazım, bizim de kendi anne babalarımız var, akrabalarımız var ve bunların çoğu LGBTİ+ konusuna hâkim olmayan ya da ilk defa duyan insanlar. Bu kişilere nasıl açılacağız diye biz de bir sürecin içine giriyoruz. Biz mesela kendi anne babalarımıza açılmak için bir yıl beklemek durumunda kaldık. Bu açılma sürecinde ebeveynler olarak ne kadar güçlü olursak, ne kadar kararlı durursak, "böyle bir durum var ve biz her halükârda çocuğumuzun yanındayız" gibi bir yaklaşımla açılırsak, gelen tepkiler daha yumuşak oluyor, insanların durumu kabullenmesi daha kolay oluyor.

Bu işin bir de okulu var, doktoru, hastanesi var. Mesela bankaya gidiyorsunuz; bankada kimlik kâğıdı ile cinsiyet kimliği uyumlu olmayabiliyor. Özellikle çocukları küçük yaşta açılan ebeveynler, öğretmenlerine ve okula bu durumu anlatmak durumunda kalabiliyorlar. Bu zor bir süreç çünkü okulda akran

zorbalığı, yönetimin anlayışsızlığı gibi durumlar sıkça yaşanıyor. Bu yüzden bizim için öğretmenler çok önemli bir hedef kitle. Öğretmenlerin, özellikle rehber öğretmenlerin LGBTİ+ varoluşu hakkında bilgili olmaları, bu çocuklara nasıl yaklaşacaklarını bilmeleri bizim için gerçekten de hayati öneme sahip. Sağlık çalışanları için için de aynısını söyleyebilirim.

Nedime Erdoğan: Aslında LGBTİ+'ların yaşamlarının her alanında ailelerinden başlayarak farklı zorluklarla karşılaştıklarına tanık oluyoruz. Aileler, çocuklarındaki belirgin farklılıkları hemen uyumlaştırmak için çeşitli çabalar içine giriyorlar. Ancak, çocuk doktorları ve psikologlar yeterince destek vermediği gibi, bazı durumlarda ciddi travmalara yol açan örnekler de mevcut. Bu nedenle, sağlık çalışanlarıyla daha küçük yaşlarda temas eden aileler, sürekli ayrımcılıkla baş etmek zorunda kalıyor ve bunun bedellerini de sürekli iyileştirmek durumundalar. Çocuk okula başladığında, çoğunluğa uymak için çaba göstermiyorsa, akranları tarafından hemen fark edilip ciddi zorbalığa maruz kalabiliyor.

Ne yazık ki, öğretmenler de bu konuda yeterince bilinçli değil. Durumu bir aile şikâyeti haline dönüştürüyor ve "çocuğunuzu iyileştirin, diğer aileler rahatsız oluyor" anlayışıyla sorumluluğu aileye yüklüyorlar. Aileler eğitim eksikliği ya da önyargılar taşıyabilir, ama pedagojik eğitim almış kişilerin bu konularda daha fazla bilgi sahibi olmaları ve çocuklara nasıl yaklaşacaklarını öğrenmeleri büyük önem taşıyor. Çünkü en küçük ayrımcılıklar bile bir hayati etkileyebilir.

Biz dernek olarak sürekli şunu vurguluyoruz: "Biz hayat kurtarıyoruz." Aileler, çocuklarının hayatlarını kurtarma konusunda büyük bir rol oynuyor çünkü yaşanan ayrımcılıklar, çocuklarımızda intihar ve çeşitli psikolojik rahatsızlıkları tetikleyebiliyor. Bu durum, onların varoluşlarıyla değil, toplumun ve bizlerin sergilediği davranışlar nedeniyle oluyor. Ailelerin bu konudaki bilinçlenmesi çok önemli. Okulda çocuklarının haklarını savunan, onlara destek olan ebeveynler, çocuklarının güvenliğini sağlamış oluyor. Bu, başkalarının tahakkümüne, tehdidine ya da şantajına boyun eğmemelerini sağlıyor ve çocuklarımızın güçlenmesine katkı sunuyor. Aynı zamanda, pedagojik eğitim almış öğretmenlerin de büyük bir sorumluluğu var; onların en küçük bir olumsuz yaklaşımı, bazen

hayatları söndürebilir, bu da son derece basit ama acı bir gerçek.

Seçin Tuncel: *GALADER ne zaman kuruldu, nasıl bir hikâyesi var?*

Nedime Erdoğan: Aslında 2010 yılında Ankara'daki grup kuruldu. Ebeveynler için çok önemli bir destek alanı oldu. Ben de bu gruba katılan ilk ebeveynlerdenim ve benzer sorunları yaşamış insanlarla bir araya gelmek gerçekten güçlendirici. Çoğu ebeveyn, "Acaba ben bir hata mı yaptım? Çocuğumu yetiştirirken bir eksiklik mi bıraktım?" gibi kuşkuyla dolu. LGBTİ+ kimliğini hep olumsuz bir durum olarak değerlendiriyoruz ve bu nedenle anneliğimizi ya da ailemizi suçlama eğiliminde olabiliyoruz. Ancak aileler bu konuda bilgi ve destek sağladıkça, eşler birbirine daha fazla destek verir hale geliyor ve güçlenmiş bir aile dinamiği oluşturuyorlar.

Atilla Dirim: Ankara Gökkuşuğu Aileleri Derneği'ni (GALADER) 2019 yılında kurduk. 2017'de çocuğumuz bize açıldığında, eşimle birlikte bizimle aynı durumda olan insanları bulma ihtiyacı hissetmiştik. Aile içindeki sorunlarımızı ne kadar çözsük de, dışarıda önyargı ve homofobi dolu bir dünya vardı. Bu olumsuzluklara karşı mücadele etmek için örgütlenmemiz gerektiğini düşündük. Böylece Nedime'nin sözünü ettiği aile grubunu bulduk ve toplantılara katılmaya başladık. Bu deneyim, hem benim hem de eşimin yalnız olmadığımızı fark etmemizi sağladı; bizimkine benzer deneyimleri bunları yaşamış insanların ağzından duymak bize çok iyi geldi.

Halen ayda iki kez LGBTİ+ ebeveynleriyle bir araya geliyoruz; uzmanlarla ve diğer ailelerle destekleyici paylaşımlar yapıyoruz. Ayrıca, meslek gruplarıyla buluşarak LGBTİ+ olmanın ne demek olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Yayınlar ve broşürler de çıkarıyoruz. Tüm bu faaliyetler, aileler için güçlendirici bir ortam yaratıyor.

Seçin Tuncel: *Sizce sendika politikaları içerisinde LGBTİ+ hakları savunuluyor mu? Sendikaları nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Nedime Erdoğan : Sendikaların, LGBTİ+ haklarını desteklemesi ve bu konuda duyarlılık geliştirmesi çok önemli. Eşit haklara inanan herkes, toplumun tüm kesimlerinin yararlandığı bir sistemin önemini

kavramalı.

Özellikle eğitimcilerin bu konuda rehberliği kritik. Öğretmenler, öğrencilerin yaşadığı zorlukları anlamalı ve destek olmalıdır. Olumsuz davranışlar, çocukların eğitimine zarar verebilir. Bu nedenle, sendikaların üyelerine LGBTİ+ varoluşunu anlatma sorumluluğu var. Aileler olarak biz, çocuklarımızın okula teslim edildiğinde hem fiziksel hem de ruhsal sorumluluğunun öğretmenlerde olduğunu bilmelerini istiyoruz.

Öğretmenler, sınıflarındaki çeşitliliği tanımak ve bu konuda farkındalık oluşturmak için inisiyatif alabilir. Bu yaklaşım, hem çocukların güçlenmesine hem de eğitime büyük katkı sağlar. Çeşitliliğin tüm bireylere fayda sağlayacağını anlamak, hem aileler hem de eğitimciler için önemlidir.

Atilla Dirim: Sendikalar, LGBTİ+ hakları ve mücadeleleri açısından çok önemli bir rol oynuyor. LGBTİ+'ların temel hak ve özgürlükleri her an ihlal ediliyor; iş bulmakta zorluk çekiyor, ayrımcılığa uğruyor, horlanma, aşağılanma, şiddet görme, hatta öldürülme riskiyle karşı karşıya kalıyorlar. Bu durum, devletin LGBTİ+ karşıtı politikalarıyla daha da ağırlaşıyor.

Ancak sendikaların, LGBTİ+ varoluşunu yeterince dikkate aldıklarını söylemek zor. Bu, üzerinde durulması gereken bir sorun. Ben yıllardır sendikaların eylem ve etkinliklerine katılıyorum; "kurtuluş yok tek başına, ya hep beraber ya hiç birimiz" sloganı LGBTİ+'ları da kapsamak zorunda, çünkü temel hak ve özgürlüklerin birinin bile ihlali, diğer ihlallerin kapısını açıyor. Bizim beklentimiz, sendikaların bizimle daha fazla iletişim kurması; LGBTİ+ ebeveynliği, karşılaştığımız zorluklar ve çocuklarımıza nasıl destek olabileceğimiz gibi konularda bilinçlenmeleridir.

Seçin Tuncel: *Son olarak, size nasıl ulaşabilirler?*

Danışma hattımızdan 10:00-19:00 saatleri arasında 0537 461 88 08 numaralı telefonda veya info@galader.org adresine e-posta atarak bize ulaşabilirler. Ayrıca sosyal medya hesaplarımızdan da iletişim kurabilirler: <https://www.instagram.com/galadernegi/>, <https://x.com/galadernegi/>, ve <https://galader.org/>

SUSTUKLARIMIZ ÜZERİNE

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını ve toplumun toplumların bu iki cinsi ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatan bir kavramdır. (Ecevit, Ecevit, Ayata, 2011, s.5) Toplumsal cinsiyet rejimleri kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerini toplumdaki kategorileşmeyi ve cinsiyetçi yaklaşımların yarattığı haksız sonuçları açıklar ve toplumdaki her kurum tarafından stratejik bir öge olarak kullanılır.

Dil ve toplum birbirinden ayıramaz iki kavramdır. Toplumsal cinsiyet dili dil, toplumsal cinsiyeti yaratır. Dil toplumu var eden, anlatan açıklayandır. Toplumun değerleri kültürü, dili oluşturur, dil tarafından yansıtılır, toplum dili, dil toplumu şekillendirir, yönlendirir.

Dil yalnızca düşünceyi taşıyan bir araç değil, düşüncenin şekillenmesinde etkindir. Dil düşünceyi, toplumu, kültürü değiştirme dönüştürme gücüne sahiptir.

Kadınların dil üzerinde yürüttüğü tartışmalar, dil ve toplumsal

cinsiyetin feminist bir bakışla değerlendirilmesi, tartışılması 1970'lerde başlamıştır. (Şimşek, 2006, s.1)

Toplumsal cinsiyet ve dil konusunda önemli incelemeler yaparak dile feminist eleştiri getiren ve kadının kendi dilini, kendi yazını oluşturması için mücadele veren üç kadın; Julia Kristeva, Helene Cixous, Luce Irigaray (Şimşek, 2006, s.6).

Kristeva'ya göre dişil dil genellikle ilişkilidir. *Chora* (karın boşluğu) çocuğun henüz cinsiyetinin bilinmediği, cinsiyet ayrımına uğramadığı ve dışsal tüm seslere açık olduğu alandır. *Chora* dünyanın tüm seslerini duymaya açıktır, çok sesliliğin mekânıdır (Altun, 2008, s.82).

Dilin yapısını inceleyen Julia Kristeva cinsel farklılıkların olmadığı semiyotik bir döneme işaret etmiştir. Semiyotik dönemin geleneksel cinsiyet bölünmesini zayıflatacağına ve dil için semiyotik olanın marjinal kılındığına değinmiş, dilin ve dilin öznesinin nasıl varlık gösterdiğini, nasıl değiştirdiğini irdelemiştir. Dile feminist bakışın

öncülerinden olan Kristeva kadın ve erkek anatomisinin farklılıklarının kadın ve erkek dilinin farklılığının sebebi olarak görmenin ataerkil kalıpları kabul etmek olduğunu belirtmiştir. (Şimşek, 2006, s.2)

Dile feminist bakış açısıyla yaklaşan diğer bir isim Helene Cixous, dili karşıtlıklar üzerinden tanımlamıştır. Erkek yazısına karşı, erkeklerin yarattığı dile karşı kadın dilinin, kadın yazının yaratılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Kadının kendini var etmesi için kadının kendi dilinden kadınlar hakkında bir yazın oluşturmak gerekliliğini savunmuştur. Erkekler tarafından oluşturulan dil, kadını pasif, güçsüz, erkeğin diğeri, erkekten sonra var olan olarak nitelmiştir. Cixous'a göre kadınlar yazarsa, kendi dilinden yazarsa toplumda ve kültürde bir değişim bir fark yaratacaktır. Bu sebeple kadın yazını geliştirilmelidir. Cixous kadın yazınının çok sesli, renkli ve çeşitliliğin yansıtıcısı olduğunu kadının yazdıkça özgürleşeceğini savunmuştur. (Şimşek, 2006, s. 5)

Luce Irigaray erkek tarafından tanımlanan kadın varoluşunu yıkmanın kadının dilde etken olmasıyla, kadınların bir araya gelerek kendi dilleriyle konuşmalarıyla mümkün olduğunu belirtmiştir. Aktif konuşmanın ve cinselliğin çoğulluğuna değinen Irigaray çoğul anlamların izinden gitmiş dilin doğasına önem verilerek yeni bir dil oluşturmanın gerekliliğini savunmuştur. (Şimşek, 2006, s.6)

Kalabalık insan güruhuna bir sessizlik çökerse kız doğdu derler. Sessizlik ve Kadın...

Toplumumuzda sessizlik çoğu kez bir zaafa, bir kabullenişe yorulur. Sessizliğin ardındaki uğultu duyulmaz çoğu kez. Hele ki bir kadınsa susan yani söyleyecek çok şeyi olan bir kadın susuyorsa, sessizliği sağır edici olabilir!

Feminizmin mücadele odağı olan ataerkil sistem cinsiyetçi düşüncenin, cinsiyetçi düşünce ise cinsiyetçi dilin yaratıcısıdır. Cinsiyetçi toplumda yaratılan cinsiyetçi dil, toplumun değişimini, dönüşümünü bu dille besler, iktidar olanı, dili yazanı daha da sağlam bir zemine yerleştirir. Dili oluşturan ataerki, dil üzerinden iktidarını sağlamlaştırdıkça, sağlamlaştırır.

Ataerkil toplumda iktidar ilişkisi erkek dilini kabul eder ve kadın bu dilin içinde yaşamak bu dili kabul etmek zorunda bırakılır. Erkek tahakkümünde yaratılan dil ve cinsiyet eşitsizliğine dayalı ortamda kadın sessizliğe mahkûm edilir.

Kadın konuşursa bir de yüksek sesle konuşursa, kahkahalar atarsa kendi dilini tutturursa

o zaman kadın dile düşer. Dile düşmüş kadın rezil olmuştur, birçok erkeğin yaklaşmayacağı, toplumun horlayacağı kadındır artık. Erkeklerin yarattığı bu dil içerisinde kadın erkeklerin dilindedir. Bir dil bir insan deyiminden yola çıkarsak, eril tahakkümün kurduğu ve neredeyse tüm dünya dillerinde var olan cinsiyetçi erkek dilinde kadın var olmamıştır, bir dilin bir insanı hep erkeklerdir.

Feminizmin en temel saptamalarından biri kadınların erkekler tarafından yaratılan bir dil içinde yaşamak zorunluluğudur. Sürekli kadının sessizliğini tanımlayan bir erkek dilidir. Bu dil kadını toplum içinde şekillendirir, naif, kırılğan güçsüzdür kadın, namusun, doğanın simgesidir. Bu dilde "kadın çok konuşur, ya

da hiç konuşmaz, konuşursa hiç susmaz". Kadınlar dilin nesnesi olur, erkek dili kadının yerini kendi diliyle yazar, tanıtır, tanımlar.

Oysa kadın erkeğin yazdığı değildir. Kadın konuşursa erkeğin söyledikleriyle aynı sözleri söylese dahi, söylemleri farklı anlamlar barındırır.

Kadının var olması kendi dilini yaratmasıyla, kendi bedenini, kendi özelini, ruhunu sessizliğini, bağırışlarını kadınca kadından haykırmasıyla mümkündür. İşte bu yüzden dil feminist bir meseledir.

“

Dil varlıktır, dil toplumun ruhunu yapısını oluşturan yegâne unsurdur. Kadınlar dile düşecekse bu dil feminist bir dil olmalıdır ve kadınlar bu dile düşkünlükle yazmalı, okumalı, konuşmalı dili var edip dilde var olmalı. İşte bu yüzden dil feminist olmalı, yani cinsiyetçilikten uzak, kadınsal, eşitlikçi, çoğulcu, tahakkümden uzak olmalı.

”

Kadın konuşursa, kadın yazarsa, erkek dilinin cinsiyetçi toplumu bunu uygunsuz bulur. Çünkü kadın yazarsa kendini ortalığa dökmüş, mahremini herkese açmış olur.

Varlığını görünür kılan kadın, gizemini yitirir ve artık başka gözlerde kirlenmiştir. Kadının gizli defterleri olur, kilitli günlükleri olur, kadın kendini kendi dilinden yazar ama bu yazın kilit altında kalır. Kadınlar arzularını, cinselliklerini, bedenlerini, kendilerini yazdıklarında dile düşerler. (Irzk ve Parla, 2011, s.204)

Oysa kadın var olmak için, bedenini var etmek için yazmalıdır. Bedeni var etmek onu bir başkasına açabilmek anlatabilmek dile dökmekten geçer. Dile dökülmeyen gerçeklik kazanmaz.

Erkeklerin senfonisini bozan bir sestir kadınların konuşması, yazması, kendi dilini yaratması. Onların iktidar dansının ritimlerini bozan bir aksak ritimdir.

KAYNAKÇA

Altun, H. (2008) "Feminist Kuram Doğrultusunda Bir Okuma/ Sahneleme ve Bir Örnek Çalışma: Denizden Gelen Kadın" Ankara Üniversitesi Tiyatro (Tiyatro Yönetmenliği) Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Ecevit, Y., Ecevit, M., Ayata, A. (2011) "Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi" Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Irzk, S., Parla, J. (2011) "Kadınlar Dile Düşünce" İstanbul, İletişim Yayınları.

Şimşek, B. (2006) "Kadınlararası Konuşma Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Dil Üzerinden Sergilenmesi," Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

MAKBUL OLMAYAN KADIN VE GELENEKSELLİK

“Makbul” kelimesinin Türk Dil Kurumu’na göre ilk anlamı “KABUL EDİLEN”dir. Makbul sözcüğünün ikinci anlamı ise “BEĞENİLEN”dir. Kabul edilen, beğenilen, hoş karşılanan, geçer, geçerli anlamlarına geliyor “MAKBUL.”

Makbul kelimesini kadınla birleştirdiğimizde ortaya çıkan “MAKBUL KADIN” için belirlenen, dayatılan değerler ortaya çıkıyor. Nedir bize dayatılan bu değerler?

Bize dayatılan, toplumsal cinsiyet rolleriyle pekiştirilen MAKBUL KADIN:

Susan, boyun eğen, sorgulamayan, evine bağlı, kocasına itaat eden, çocuk doğuran mümkünse en az üç çocuk doğuran, evin tüm yükünü ve bakım hizmetlerini kusursuz bir şekilde yerine getiren, şikayet etmeyen, şükreden, ev içi şiddete maruz kaldığında “KOL KIRILIR YEN İÇİNDE KALIR,” “KOCAMDIR HEM SEVER, HEM DÖVER” anlayışı belletilen ve bu belle-

tilen anlayışla kusuru hep kendisinde arayarak bu durumu normalleştiren ve asla sorgulamayan, ailesi ve çocuklarından başka bir hayatı olmayan, onlar için saçını süpürge eden bir kadının profili çıkıyor karşımıza.

Tam da bu noktada geleneksel olan ve geleneksel olmayan ayrımı üzerinde durmak, geleneksel olmayan ve bağımsızlık arasındaki ilişkiyi kurmak gerekmektedir.

Geleneksel olmak aslında bir anlamda ataerkinin, yani erkek egemen ideolojinin, yeniden üretilmesi ve devamına hizmet eder. Yani gelenekler, töreler, örf ve adetler kadının üstündeki baskıyı arttırmış ve erkek egemen ideolojiyi beslemiştir.

Geleneksel olmayan aykırı olmaya işaret eder ki bu da bir anlamda susan, boyun eğen, hayatı seyreden, sorgulamayan kadının isyanıdır. Gelenekselliğe isyan etme durumunda kadın her türlü ön yargıları kırıp ve

kadına dayatılan tüm kültürel kalıpları sorgulamak ve dönüştürmek için mücadele verir.

Kadının en büyük mücadelesi “Geleneksel olan ile geleneksel olmayan arasındaki kalıpları” yıkma savaşısıdır. Kadının birey olma yolundaki bu mücadelesi kadını bağımlılıktan bağımsızlığa, edilgenlikten etkenliğe, kimliksizlikten bağımsız bir birey olmaya ve boyun eğmiş bir durumdan özgürlüğe geçişinin yollarını örer. İşte tam da burada kuşatan geleneksel değerleri yıkmaya çalışan “MAKBUL KADIN”ın isyanı başlar.

Ataerkil toplumların tümünde geçerli olan geleneksel ideoloji kadını cinsiyetçi iş bölümü ile ev içine mahkûm eder. Kadını ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutan bu geleneksel ideoloji, kadının toplumsal cinsiyet normlarına göre beceri kazanması yönünde eğitilmesini sağlar. Çünkü kadına dayatılan bu geleneksel değerler önce kadınlardan aile ve çocuğun her şeyden önemli

olduğunu kuşaktan kuşağa bize aktarmıştır. Bize geleneklerle kuşaktan kuşağa aktarılan ve dayatılmak istenen temelinde cinsiyetçi olan cinsiyeti de kadın olan kısmı, yarı zamanlı, güvencesiz, esnek çalışma biçimi özünde kadını eve hapseder ve kadını ihtiyaç duyulduğunda üretime dahil eder. Bu durum tam da geleneksel ideolojiden beslenmekte, ideolojinin devamını sağlamaktadır. Kadınların işe alım sürecinde ve iş yaşamında "ONAY/KABUL"ü, yani "MAKBUL KADIN DAVRANIŞI" beklenir. Bazı meslekleri seçmemiz, görevde yükselmemiz, onay mercilerinde yer almamız cam tavanlarla engellenmektedir.

Bu bağlamda işleri toplumsal cinsiyet açısından bölümlere ayıran bu kalıplar kadının toplumsal üretime ihtiyaç duyul-

duğunda üretime ancak "EV KADINLIĞI" statüsünü koruyarak, daha çok ev işlerinin uzantısı olan ve kuşaktan kuşağa öğretilen işler (kadına yönelik olarak sunulan) bakım işleri ve hizmet sektöründe yer bulmasına olanak sağlar.

“
Cinsiyetçi iş bölümünü reddeden bir anlayışla, kadınlara dayatılan, kadını ezen, yok sayan, ikincil konuma iten tüm anlayışlara karşı MAKBUL OLMAYAN KADIN isyan ediyor.
 ”

Biz kadınlardan öncelikle ev içinde çalışmamız ve annelik

bekleniyor. Anneliği seviyoruz. Ancak yeteneklerimizin annelikle sınırlandırılmasına, ev işlerinden ve çocuk bakımından sadece bizim sorumlu tutulmamıza neden olan geleneksel söylemlere MAKBUL OLMAYAN KADINLAR olarak itirazımız var.

Kadını eve, erkeğe, çocuğa ve bakım hizmetleriyle birlikte aileye sıkıştıran geleneksel ideolojinin devam ettirilmesine hizmet eden bu sistemde kadınların ve çocukların ev içinde erkek şiddetine, cinsel saldırıya daha çok maruz kaldığına; çocuk istismarının, çocuk evliliklerinin ve kadın cinayetlerinin daha çok yaşandığına tanık oluyoruz. Kadınlara en güvenli yer olarak sunulan yuvalarımız erkek şiddetinin en çok yaşandığı yerler olarak çıkıyor karşımıza ne yazık ki. Üstelik evde yaşanan şiddette yaş, sınıf, kültür, meslek

ve iş ayrımı da yapılmıyor. Daha dün NARİN'in en güvenli yer ve en güvenilir kişiler içinde bize dayattığınız "AİLE" tarafından katledildiğine tanık olduk. Geleneksel değer yargılarının uzantısı o "Bizlerin bazen bilmediği, bazen de bilip söylemediğimiz şeyler var." söylemi. Buna karşın MAKBUL OLMAYAN KADINLAR olarak "Narin Nerede?" "Narin'i kim katletti?" diye inatla ve kararlılıkla meydanlardayız.

Kadının öncelikle adının bakanlıktan silinmesi ile adım ilerleyerek kadını yok sayan, görmezden gelen bunun yerine "GÜÇLÜ AİLE, GÜÇLÜ TOPLUM" söylemiyle kadını aileye hapseden bir anlayışla karşı karşıyayız. Üstelik eğitim sistemi, reklamlar, diziler, haberlerin verilmiş biçimi bu sistemin daha da yerleşmesini sağlamaktadır.

İnsan soyunun erkekler üzerinden tanımlanması ve devam ettirilmesi ataerkin ideolojinin ve erkek aile, aile reisliği modelinin de dayatılmaya çalışıldığı tüm bu adımlar özünde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen ve derinleştiren politikalar kadının emeğini görünmez kılarak kadını aileye ve erkeğe bağımlı kılmaktadır. Tüm bu gelişmelere karşı kadın bedeni üzerinden sürdürülen ve bize dayatılan tek yaşam biçiminin sınırlarını çizen tüm politikaları

ret eden bir anlayışla MAKBUL OLMAYAN KADIN ayağa kalktı ve isyan etti.

Kadınlar üzerinden tartışılan kadın bedeni, nafaka söylemleri, soyadı, boşanan kadınların sahiplendirilmesi, kadının yerinin evi ve görevinin çocuk doğurmak ve bakmak, susmak, boyun eğmek, itaat etmek olarak yaratılmak istenen "GÜÇLÜ AİLE" söylemlerine karşı MAKBUL OLMAYAN KADINLAR isyan ediyor.

Kadınların katledilmesine, şüpheli ölümlerin çoğalmasına, (kaldı ki bizce şüpheli kadın ölümleri yoktur, gizlenen erkek şiddeti vardır) doğurduğumuz çocuklarımızın MESEM'lerde iş cinayetlerine kurban edilmesine, ÇEDES'lerde, Vakıf ve Cemaat yurtlarında istismar edilmesine, kısacası; kadına, çocuğa, doğaya, hayvana ve tüm canlılara düşman anlayışlara başkaldırıyor MAKBUL OLMAYAN KADIN.

Kahkahalarımıza, kıyafetlerimize, bedenimize, kimliğimize, haklarımıza, doğurup doğurmayacağımıza, kaç çocuk doğuracağımıza, gülüşlerimizin bizden çalınmasına, bize makbul/makbul olmayan diye ayırmalarına karşı tüm kadınlar birlikte olmak ve kadın mücadelesini büyütme durumundayız.

Biz kadınların, sizin dayattığınız ve sığdırmaya çalıştığınız

kabuklara karşı isyanımız büyüdükçe büyüyor. Bizim için tek yaşam biçimi olarak sunduğunuz yaşamlara karşı başka bir yaşam mümkün. Şunu bilin ki kadınlara yönelik tüm hak gasplarına, tüm hukuksuzluklara karşı MAKBUL OLMAYAN KADIN kimliğimizle karşınızda olmaya devam edeceğiz.

**KADIN HAKLARI İÇİN
SAVAŞMAK YENİ
BİR DÜNYA İÇİN
SAVAŞMAKTIR.
YAŞASIN KADIN
DAYANIŞMASI!**

EZMANEK

JIN JÎYAN AZADÎ

Silav li jinên çiyayên reş, spî, sor û heftreng. Silav li jinên behra reş, spî û şînî. Silav li jinên daristanan û gulistanan. Silav li jinên li bin ezmanê jin jîyan azadîyê.

Ev ezmanê ku li binê hemû xweza û jîyan lê he dibe. Ev ezmanê ku mirovahîyê ji ba û birûsk û tofanan xelas dike. Ê eywax li kesên ku li bin vî ezmanî cih nagirin, jê direvin. Eywax û hewar.

Jinên delal, ev hewar li ser bûyerekê ye û ji kûr ve dinale û tê. Bûyereka çend roj berê, li bajarê rekî...

Ka werin em lêkolînekê bikin, ev hewar çiqasî ji kûr ve tê.

Li wî bajarî ji bo qetilkirina jinan û zarokan daxwuyanî tîna dayîn û di heman demê de jî dirûşmeya "jin, jîyan, azadî"yê tê qîrîn. Jinek ciwan, vê dizanim ku xwendekareka zanîngehê ye, li hemberî vê dirûşmeyê bertekê nîşan dide û qadê diterikîne. Dibêje ev dirûşme, dirûşmeyeka tehdîş e û bi şexsîyetek navdar hatîye naskirin. Jinên li qadê jî, ji bo vê jina ciwan sekan bikin, jê re dibêjin tu mafdar î.

Ji vê bûyerê ev kûrbûn çiqas

dijwar e divê bê zanîn. Dirûşmeya jî hevok, bi fikra jinên têkoşer, şoreşa jin jîyan azadî û bi pêşengîya tevgera jinên kurd, ji têkoşînê çêbûye. Ev têkoşîna azadî û jîyanê ye. Ev têkoşîn, bûye çandek, li hemberî feraseta nêrîtîyê.

Tê bîrame ku 16'ê îlona 2022'an li Îran'ê jinek bi navê Jîna (Mahsa) Amînî ji ber ku cilê 'ne minasîb' li xwe kiribû, ji alîyê polîsên ehlaqê yên Îran'ê ve hatibû qetilkirin. Bi vê bûyerê jî dirûşmeyê 'jin jîyan azadî'yê li hemû cîhanê belav bû û bû dirûşmeyeka gerdûnî. Di dirûşmeyê de jin heye, jîyan heye û azadî heye. Çawa ew jina ciwan di wan rojên ku bi dehan jin tîna qetilkirin, li hemberî wê ramanê disekine? Ji bo heman armancê li wê qadê ne û çawa dibe ku ewqas ji hev re xerîb in û tîna xerîbkirin? Çima ew çanda têkoşînê nayê naskirin? Ew jina ciwan çima xwe nas nake?

Bersiva van pirsan pir dîr nîn e. Bersiv di bîst û çar salên dawî de ye. Di pergala ku em tê de dijîn de ye. Berîya van salên desthilata nêrî, xwendekarên

zanîngehê ev raman bi zanebûn dijîyan. Lê îro mixabin xwendevan bi taybetî yên jin ji vê hişmendîyê gelek dîr in û jinên di qadê de jî li dijî vê hişmendîyê xurt nasekinin.

Guhertina civakê, bi perwerdehîyê dest pê dike. Bi perwerdehîyê ev pergala nêrîtîyê ewqas xurt bû. Ewqas xurt bû ku mêjîyê hemû civakê wergerîya mêjîyekî nêr. Ku civak ji ezmanê reng û şeng dîr bikeve û ji ramana azadîyê dîr bikeve, dibe civakeka rizîyayî.

Bi pêşengîya jinên têkoşer, ku hemû jin di bin vî ezmanî de bin reng û zîl ew ê civakê rizgar bikin. Ev jî bi bangkirin û jîndarkirina JIN JÎYAN AZADÎ'yê ye.

İSTEDİĞİMİZ GİBİ YAŞAMAK

Kadınlar evlerinde, iş yerlerinde, sokakta ve toplu taşımada her gün şiddete uğruyor. Fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, dijital, flört şiddeti ve ısrarlı takip, kadınların yaşadığı şiddet türleri. Kadınlar şiddet gördükten sonra ise hemen mağdur suçlama geliyor. O saatte orada ne işi var, öyle kıyafet giymeseydi, o adamı tercih etmeseydi, alkollüymüş...

Mizojeniye, yani kadın düşmanlığını, yaratan patriarka, kadın şiddetini erkek adalet sistemi ile besliyor. En basitinden, kravat taktığı için bile yapılan iyi hal indirimleri ile her gün daha çok kadın öldürülüyor.

Sadece 2024 yılının Ekim ayına kadar 295 kadın cinayeti işlendi. 184 şüpheli kadın ölümü oldu.

Ayrıca kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlara dair mücadeleye

dair Avrupa Sözleşmesi olan İstanbul Sözleşmesi'nden 1 Temmuz 2022 yılında Türkiye imzasını çekince 1 Ekim 2024'e kadar 774 kadın katledildi.

İstanbul Sözleşmesi neden bahsediyor diyecek olursak, kadına yönelik şiddetin erkekler ve kadınlar arasında eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir tezahürü olduğu ve bu güç ilişkilerinin kadın üzerinde kadın üzerine tahakküm kurulmasına ve kadına yönelik ayrımcılık yapılmasına yol açtığını ve kadınların ilerlemesinde engel olduğunun kabul edilmesi diyebiliriz. Ek olarak sözleşmede yer alan taraf devletlerin sözleşme ile gereken özeni gösterme sorumluluğu vardır diyebiliriz.

Peki kadın cinayetleri kimler tarafından işleniyor diyecek olursak... Büyük çoğunlukla evli olduğu erkekler, boşanma aşamasında olduğu erkekler, boşandığı erkekler, reddedilen erkekler tarafından işleniyor.

Yani kadınlar en çok ev içi şiddete maruz kalıyor. Kocasını, babasını, oğlunu, sevgilisini, yani onlara en yakın kişiler tarafından, ayrılmak istediği için, sevdiği için, okumak istediği için öldürülüyor.

İslami faşist AKP iktidarının geri söylem ve politikaları, ek olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen gerici eğitim sistemi ile kadın cinayetlerinin artmasına sebep oluyor.

Kadınlar yaşam tarzlarından dolayı, siyasi kimliklerinden dolayı, birlikte olmayı isteyip istemelerinden, ayrılmak istemelerinden dolayı şiddete uğrayamaz.

Seviyorsak sevişiriz, istiyorsak ayrılırız, sevmiyorsak görüşmeyiz. Bu kadın olarak en basit ve doğal hakkımızdır.

Taleplerimiz son yıllarda artan ve vahşileşen kadın cinayetlerine karşı yasalar uygulanması. En basitinden, iyi hal indirimlerinin kalkması. 6284'ün uygulanması ve İstanbul Sözleşmesi'nin tekrar imzalanması. Ama bu sefer uygulanmasını da İSTİYORUZ.

Biz kadınlar, tarih boyunca görmezden gelinsek de, cadı diye yakılsak da, şiddetin bin bir türünü görsek de, birlikteliklerimiz ve mücadelemizle her türlü baskının üstesinden gelebiliriz. Dayanışma ve umut ile...

Hazal BATTALOĞLU

BES Ankara Şube

YAKILAN DÜZENİN KÜLLERİNDEN

Dünya, kapitalist krizlerin yarattığı büyük tahribatla alev alev yanıyor. Yoksulluk, şiddet, doğanın talanı ve hayvan katliamları, giderek artan bir felaketin parçası hâline gelmiş durumda. Ekonomik eşitsizlikler derinleşiyor ve savaşlar, çatışmalar her yeri sarıyor. İnsanlar yoksullukla mücadele ederken, doğa ve hayvanlar da kapitalist sistemin acımasız etkileriyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Irkçılık, homofobi, transfobi ve kadın ile çocuklara yönelik şiddet, insanın farklılıklara ve savunmasız olanlara karşı tahammülsüz bir toplumda boğulmasına neden oluyor.

Türkiye de bu küresel yangının bir parçası. Siyasal iktidar, kadınlara, LGBTİ+ bireylere yönelik saldırılarını "kutsal aile" gerekçesiyle sürdürüyor. Ka-

dınlar, evde ve işte baskı altında. İstanbul Sözleşmesi'nden hukuksuzca çıkılması, kadına yönelik şiddeti ve kadın cinayetlerini artırıyor; çocuk cinayetleri de toplumsal bir acı gerçek haline geliyor. Kadınların kazanılmış hakları sistematik bir şekilde ellerinden alınıyor. Şiddet olayları artarken, doğanın talanı ve hayvan katliamları da sürüyor. Farklı olan her kimlik, sistemin hedefi haline geliyor ve toplumdaki kutuplaşma derinleşiyor.

Ancak bu krizlerin ortasında, toplumun en çok yok sayılan kesimi olan engelli kadınlar var. Kadına yönelik şiddet konuşulurken engelli kadınlar aklı gelmiyor; oysa onlar hem cinsiyetlerinden hem de engelli olmalarından dolayı iki kat daha

fazla ayrımcılığa uğruyor. Şiddet katmerlenerek artıyor. Toplumda “normal” kabul edilen bedenlerin yüceltilmesi, engelli bireyleri sürekli dışlıyor. Sağlamcılık ideolojisi engelli kadınları hem kamusal hem özel yaşamdan izole ediyor ve onları şiddete daha açık hale getiriyor. Engelli kadınların toplumsal hayata katılımını sağlayacak politikalar yerine, onları eve mahkûm eden, yetersiz sosyal desteklerle geçiştiren bir sistem var karşımızda. Sağlamcılık, engelli kadınları, “toplumun yükü” ya da “korunması gereken” bireyler olarak görüyor. Bu anlayış onları özgürleştirmek yerine daha fazla bağımlı hale getiriyor ve toplumun geri kalanıyla aralarına duvar örüyor.

Engelli çocuğa sahip kadınlar da bu sağlamcı ve cinsiyetçi politikaların en ağır bedelini ödeyenlerden. Toplum onlara net bir mesaj veriyor: “Çocukğun bakımı senin görevin.” Peki ya baba? O, patriyarkanın rahat omuzlarında, bu sorumluluktan azade yaşıyor. Devlet sosyal hizmetlerle bu yükü hafifletmek yerine kadını “doğal bakıcı” olarak görmeye devam ediyor. Engelli çocuğa sahip anneler hem bakım yükünü üstlenirken hem de bu sistemin dayattığı görünmez emeğin altında eziliyor.

Tüm bu baskıların yanı sıra, kadın ve çocuk cinayetleri artıyor; ırkçılık, homofobi ve transfobi bu yangını körüklüyor. Toplumun en kırılgan kesimleri, bu nefretten en çok etkileniyor. Engelli

kadınlar, LGBTİ+ bireyler ve etnik kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayanlar, sistemin en savunmasız kurbanları haline geliyor. Bu grupların deneyimleri, mücadelenin özünü oluşturuyor. Ancak, bu mücadeleler birleşmediği sürece, yangın dinmeyecek.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü’nde yalnızca erkek şiddetine değil, sağlamcılık ideolojisine, ırkçılığa, homofobiye, transfobiye ve cinayetlere karşı da sesimizi yükseltmeliyiz. Engelli kadınlar, LGBTİ+ bireyler ve ayrımcılığa uğrayan herkes, bu mücadelenin öznesi olmalıdır. Gerçek eşitlik, sadece sağlam, beyaz, heteroseksüel bedenler için geçerli olmamalıdır. Mücadelemiz, toplumun dışına itilen herkesin sesi olmalıdır. Bu sesi duyurmadıkça, yangın sönmez; bu düzen küllerinden yeniden doğmaz.

Bu yangını birlikte söndürmek için hepimizin direnci büyük olmalıdır. ırkçılığa, homofobiye, transfobiye, sağlamcılığa, kadın ve çocuk cinayetlerine karşı durmalıyız. Bu mücadelede hiçbir kadın, engelli birey veya farklı kimlik geride kalmamalıdır. Engelli kadınların ve engelli çocuk sahibi annelerin yaşadığı ayrımcılığı görünür kılmadan, onları da bu mücadelenin öznesi yapmadan, gerçek eşitliğe ve adalete ulaşmamız mümkün değildir. Dünya yanıyor, ama bu yangını birlikte söndürebiliriz.

DİRENÇ DOĞURAN KADINA

Tırnaklarını etine geçir bağırma

Isır kanat dudaklarını parçala

Bırakma yaşamayı bırakma umudu

Daha çok yok sabaha

Yorulur gövdene inen sancılar

Acılar bakır

Beklemeyi bil

Başkaldırır gövdeni başkaldırır

Susar

Önce öleceğim sanacaksın

Direnmen bitsin diye uğraşacak sancın

Gitgide sıklaşacak kamçılar

Sessiz ağlayacaksın

Unutacaksın başın nerde nerde ayakların

Bin kollu bir boşluk beyninde

Dünyadan uzaksın

Kim duyar sesini haykırsan

Gücünü tüketme

Dayan bir sınav bu

G ü l ü m s e

Sennur SEZER

NERELİ OLURSAN OL KADINSIN

Bir Karadeniz kadını olarak yaşadığım topraklarda kadınların acılarını, hayran olduğum enerjilerini, kocaman yüreklerindeki cesaretlerini görerek büyüdüm. Devletin erkeklere kesmediği cezayı öz savunma olarak kestiklerini biraz korkuyla biraz gururla izledim. Bütün ev işlerinin; çocuk, hasta, yaşlı bakımının, tarlanın ekilmesi hasat edilmesi, yakacağın hazırlanması kadın işi olduğunu duyarak, görerek, öyle olması gerektiğine inandırılarak büyüdüm. Yaşam ve doğa koşulları onları sertleştirmiş aynı zamanda bellerini bükmüştü. Belki erkekler tarafından öldürülmüyorlardı ama bu erkek egemen sistemin onları yavaş yavaş öldürdüğünü, yaşı kırkında nineleri gördüm. "Yaşadığın coğrafya kaderindir" sözünün gerçekliğini yaşayarak öğrendim. Daha çocukken önüne kurulan tuzakları bazen atlayarak geçtim, bazen takılarak büyüdüm. "Okursan kaderini tayin edersin, okumazsan ovaya gelin gidersin" dediler; okudum...

Öğretmen babanın uslu kızı, öğrencilerine harcanan tek maaştan kalanla idare etmeyi, 80'de öğretmenlikten atıldıktan sonra yoksulluğu derinden yaşayarak büyüdüm. Büyüdüm de ne değişti şimdi bu derin yoksulluğu öğrencilerimde gördüm. TÜİK yoksulluğun azaldığını söylüyor, aile bakanlığı yalanlıyor. Aile bakanlığına göre 2012'den bu yana çocukların ailesinin yanından alınma riski %300'den fazla artarak geçtiğimiz yıl 165 bine yükselmiş. Bu çok ciddi bir artış ve çocuklarımız büyük risk altında. Çocuklar kamunun dediğimiz yerde onları koruyamıyoruz, korumuyorlar. Okula aç gelip aç gidiyorlar ve temiz içme suyuna erişemeyip hijyen olmayan tuvaletlerin lavabolarından içiyorlar. Yoksulluğu derinden hisseden çocukların en temel ihtiyaçları karşılanmıyor. Sosyal devletin yapması gerekenleri yerel yönetimlerden talep ediyoruz. Onların da durumu malum...

Ben büyüdüm yoksulluk büyüdü. Yoksulluk büyüdükçe yoksulluk kadınlaştı. Kriz oldu, pandemi oldu, deprem oldu, olanlar yine

kadına oldu. Maalesef devlet ve kapitalizm iş gücü olarak erkeklerin sağlığını ve hayatını önemsemi. Afetlerin, krizlerin, pandeminin cinsiyeti olduğunu gördük.

Ben büyüdüm kızım da benimle büyüdü. Önce annem korktu sonra ben... Korkularla büyüttük kızlarımızı. Saçlarının teline zarar gelmesin derken saçları görünüyor diye kızlarımız öldürüldü bir yerlerde. Korkumuzdan onların da özgürlüğünü aldık ellerinden. Gençliğimizi, çocukluğumuzu, kadınlığımızı çaldılar bizden. Hayatlarımızı çalan AKP hükümeti "Güçlü aile güçlü devlet" diye diye kızlarımızın, çocuklarımızın geleceklerini yok etti. Kutsallaştırılmış aile politikaları, korkunç olayla birlikte Gürman ailesinde vücut buldu. Sözün bittiği, nutkumuzun tutulduğu ve öfkemizin bizi cesaretlendirdiği günleri yaşadık. Yavrusunun bedeninin sokaklara saçıldığı bir annenin çığıyla sarsıldık, bir kez daha

saçlarımızın diplerine kadar canımız yandı. Yine bize acı, yine bize ölüm düştü...

Heykelimizi dikmişler Ankara tren garının önüne. Yine çocuğu ve acıyı bizimle tariflemişler, bizimle biçimlendirmişler... Öfkemiz içimize sığmadığı gibi bizi hapsedmeye çalıştığınız kutsal ailelerinize de sığmadık. Sığmadık çünkü; geleceğe sözümüz, değiştirecek gücümüz var. Özel dediğiniz bütün alanlar politiktir diyerek yenlerimizi söküp, bütün kırık kollarımızı döktük. Kadın cinayetleri münferit değil politiktir diyerek sokaklara döküldük. Sesimize ses katan kız kardeşlerimizle saçlarımızı saçlarımıza ördük. Aydınlığa seslenen Minerva'nın baykuşunun çığığını, Lilit'in öfkelerini aldık yollara düştük.

Felaketimiz olan, ölümü üreten bu sisteme karşı toplumu da yaşamı da yeniden üreten emeğimizi mücadelemizin merke-

zine koyarak, önümüze kurulan barikatları hep birlikte aşmak, mücadelemizi büyötmek için söz verdik. Bu cinayetleri kanıksamadan, katledilen bütün kadınların hesabını sormak, fabrika önlerinde direnen, emekleri sömürölen kadınlarla dayanışmayı büyötmek, seslerine ses olmak için; yaşamı üreten bizler, geleceğimizin bizim ellerimizde şekilleneceğı inancını asla yitirmeden, yolumuzu bütün mücadelelerin merkezine taşıyarak, bize ihtiyacı olan her kadının elini sıkıca tutarak, kadınlar dursun dünyanın duracağını bütün dünyaya göstererek, İris'in yattığı gökkuşağının muhteşem renklerini yanımıza alarak yollara düştük.

Kızlarımızın kendi kaderlerini tayin edeceği, özgür sömürsüz bir dünya inancıyla bütün kadınları sevgiyle selamlıyorum.

YAŞASIN KADIN DAYANIŞMASI

DOZ AŞIMI

Son yıllarımızı bir korku filmi içinde geçiriyoruz. Bir yandan işsizlik, yoksulluk, artan vergiler çok çalışıp az kazanma, borçlar. Diğer yandan doğru haber alamama yalan yanlış göz boyayan basın, baskılanan yazarlar, gazeteciler, aydınlar, sanatçılar. Çöken işleyemeyen kurumlar. Sistemik bir çöküş, uyuşturulan beyinler, umutsuz, çaresiz, korkan bir halk yarattı.

En vahimi ise öldürülen, şiddet gören, tacize uğrayan insanlarımız çocuklarımız. Nasıl ki savaşları ekranlarda izletmeye alıştırdılar. Bu olmaz olası haberleri de öyle çok öyle sıradan izlettirdiler. Acının, zulmün, yalancının, ölümün alışması olmaz, doz aşımı olmaz bizler aklımızı, vicdanımızı yitirmedik.

Yasal zeminde bulunamayan

adalet bireysel ve toplumsal sorumluluktur. Gerekçeler gerekçe, korku, susmak çözüm değil. Sivil toplum kuruluşları, demokratik kitle örgütleri ve aydınlar, basın, halk olarak temel hedefimiz yasal takip süreçleri ve gerekli yasaların kabul ve uygulanmasıdır. Sonuç alınmaya kadar umutsuzluğa hakkımız olduğunu düşünmüyorum.

Bir de öldürülen, şiddete, tacize uğrayan canlar...

Ölenlerin ocağına ateş düşer her nefeste acı her nefeste adalet beklerler. Travmaya uğrayan çocuklarımız kadınlarımız yeniden yaşama kazandırılacak mı? Yeniden yeniden mutluluk ve güven hissedebilecekler mi? Bu konularda neler yapılabilir? Nasıl destek olunabilir?

Elleri kanlı katiller yıkayın elleri-

nizi temizleniyor mu? Su ile vicdanınızı yıkayabilir misiniz?

Ölenlerin ailelerinin çocuklarının hangisinin öfkesini acısını ahını silebileceksiniz?

Ayrıca tecavüz ve tacizciler sebebi uyuşturucu ya da psikolojik hastalık olamaz, gerekçe gösterilemez. Toplum için tehlikeli bu patolojikler aramızda normal insanmış gibi neden bulunuyorlar?

Çözümler geniş kapsamlı ele alınmalı. Devlet tarafından gerekli önlemler alınmalıdır.

Aldığımız en son kötü haber bu son olmalıdır.

Eril zihniyet değil isteğimiz gerçek adalet.

En büyük temennimiz; güzel bir dünyada yaşamak...

PERDE

Pencerenin önündeki koltuğa oturup dışarıyı izlerken buluyorum kendimi son günlerde. Elime aldığım bir kupa kahve eşlik ederken dalıp gidiyorum geçmişe. Annemi daha çok düşünüyorum hatta gitgide ona benziyorum ve korkuyorum bu düşüncemden sonra. Annemin perdenin arasından saatlerce dışarıyı izlemesi geliyor aklıma. Nereye baktığını bir türlü anlamadığım annem gibi bakıyorum boşlukta bir yere. O boşlukta serseri bir yaprak gibi gezinirken önce perdelerin dikkatimi çekti. Yıllar önce nişanlıyken zar zor karar verip aldığım, müstakbel eşimin sürekli saate bakmak suretiyle uyguladığı baskıya dayanamayıp "Tamam, bu olsun," dediğim perdenin benzeri ya da aynısı olabilir diye aklımdan geçirdiğim, kan rengine çalan bordo perdelerindi ilk olarak dikkatimi çeken. Üzerindeki çemberi andıran şe-

killeri, alırken fark etmemiştim de astığımda görmüştüm dikkatli bakınca beni yutan o çemberleri. Çeyizi eve dizerken annem her zamanki sakinliğiyle biraz da alaycı "Ala ala bizim evdekine benzer perdeyi mi aldın?" dediğinde fark ettim aynı çemberlerden, annemin bütün gün pencerenin ardından bakarken bir eliyle de sıkıca kavradığı perdelerde de olduğunu. Şimdi boşlukta, uzakta bir yerde bir pencerenin ardında da gördüm aynı kan rengine çalan bordo, üzerinde de çemberleri olan o perdeyi. İlk önceleri seni fark etmedim. Daha net görebilmek için bir elimle kavradığım perdeyi tutarken diğer elimle tülü araladım. İşte o zaman gördüm seni. Sen de beni fark etmiş olmalısın ki hafifçe tülü aralayıp kendini gösterdin bana. Aradaki mesafeye rağmen gözlerindeki kederi görünce bir anda mesafe kıaldı, burnu-

mun ucuna kadar geldi gözlerin. Mavi gözbebeğinin etrafını saran kırmızılık yorgunluktan mıydı acaba? Yoksa içinde biriken kederin dışavurumu muydu? Duvarda asılı aynaya çevirdim başımı, benim de gözlerimde kızıl damlalar vardı aynı seninkiler gibi. Ağlamıştım bütün gece sabaha kadar, eşimin horlamaları eşliğinde. Bu yüzden kızarıklık. Peki ya senin derdin neydi? Önüme düşen saçlarımı kulağımın arkasına alırken elinle düzelttiğin saçlarını da gördüm sonunda. Gözlerin, saçların ne güzeldi. Elimi pencereye dayadım, sen de yaptın aynısını. Kaz ayakların belirdi ama olsun, tebessüm yakıştı sana. Bir de doya doya gülsen, gülsen nasıl olur acaba? Duvardaki saatin tik taklarına kulak kabarttım, "Zaman hızla geçiyor," dedim içimden. Günlerdir kafamı kurcalayan, içimi kemiren bir isyanı hatırlattı bana bu sesler.

Çocuk sesleri geldi kulağıma sonra. Yağ satarım, bal satarım oynayan çocukları; bir köşede bilye atan başka bir köşede top oynayan çocuk kümelerini sen de gördün değil mi? Bir kız çocuğu var, yolun ortasına çizdiği çemberlerden bir çiçek yapmış, kocaman. Sırayla çemberlerin içine zıplıyor, dilinde bir şarkı. Dudakları neşe içinde söylerken şarkıyı, birden ortadaki çemberin içine girip gözünü sana dikti. Ben biliyorum çemberler arasında zıplarken gözü hep sendeydi zaten; gördüm, gördün. Neden sonra durdu çocuk tam ortasında çiçeğin, sana baktı gözlerini ayırmadan? Dudakları kapandı, şarkısı sustu, seni daha rahat izlemek için bağdaş kurup oturdu çemberin ortasına. Ben biliyorum, sen de biliyorsun nede-nini. Annesine benzetti çünkü perdeyi, seni perde sandı ve perdede annesini gördü. Ben sana baktım, sen bana, birlikte sokaktaki çemberin ortasında oturan kıza baktık sonra. Duvardaki saatimin tik takları ilerledi biz farkına varmadan. Akşamın karanlığı çökünce şehre, önce ışığı yakıp sonra da kapıyı açtın. Bir adam girdi içeri. Elinde yeşil pazar poşetlerini kapının ardına bırakıp dikildi kaya gibi. Nasıl iri bir adamdı o öyle.

Küçücük kaldın sen karşısında. Ayağını kaldırırsa ezecekti sanki seni bir hamlede. Hırkanın kollarını çekiştirirken daha da eğildi vücudun. Küçüldükçe küçüldün. Ben burada sana seslenmeye çalıştım, duydun mu? Bir şeyler söyledi adam sana, sadece dinledin. Galiba "Evet, tamam," gibi cümleler çıktı ağzından. Senin mavi gözlerine inat kapkaraydı adamın gözleri, kaşları, saçları. Işığı tam aydınlatmıyor muydu evinin? Adamın gölgesi hep üzerindeydi çünkü, garipsedim. Daha güçlü bağırdım. Renklerini kaybetme, gözlerinin mavisini, aralarında beyaz olsa da sarı saçlarını gölgede bırakma. Çırpındım, duydun mu? Sonra mutfağa geçtin. Ben de bıraktım perdenin ucunu.

Dış kapının önündeki yeşil pazar poşetlerini alıp mutfağa götürdüm. Ağzılarını sıkıca düğümleyip dolaba yerleştirdim özenle. Eşim banyodan elini yüzünü yıkayıp çıkınca bir havlu uzattım. Yüzüme bile bakmadan masaya oturdu, eline kumandayı alıp kanalları gezdi. Bense güzel bir masa hazırlamanın derdinde mekik dokuyordum mutfak ve masa arasında. Düşündüm de dün de aynısını yaptım, ondan önceki günde, bir önceki günde aynıydı her şey. Yarın da aynı olacağını düşününce korktum. Tekrar mutfağa gidince pencerede yansımamı gördüm. Yaşlanıyordu hızla, saçlarım saniyeler içinde beyazladı, kar gibi. Yüzüme çizgiler düştü sayısız. Yavaş yavaş büküldü belim, hepsi bendim. Tek değişmeyen şey elimdeki salata tabağıydı. Korktum, çok korktum.

"Nerde kaldın, yatmadan önce getireceksin inşallah." Gürledi ses. Sigara kokan nefesi ulaştı mutfağa. Duvarlar titredi, camlar tıngırdadı sesinin şiddetinden. Ve bir balyoz gibi kafama indi sözlerindeki küçümseyen ağırlık. Elimdeki salata tabağı ile oturdum masaya. Gözlerinin karasını dikip söylendi içinden mırırmır, anladım bu anlamsız kelimelerin anlamını. Bir adım ben atsam, belki değişir bir şeyler diye düşündüm. Başladım havadan sudan konuşmaya. "Havalar iyice ısındı, bugün kaloriferi yakmadım bile." dedim. Tabak,

kaşık sesi eşlik etti bana. Baktım mavi gözlerimle gözlerinin karasına. "Bahar geldi, kuş sesleri şenlendirdi ortalığı. Havalarda ısınınca çocuklar sokağa indi. Çeşit çeşit oyunlar... Tıpkı bizim çocukluğumuz gibi." Baktı kocam gözlerime "Ne saçmalıyorsun" der gibi. Kaşığına tabağına daldırdı, çatalını salataya batırdı.

“

Sokağı kirletmişler bir günde. Kızın biri de çiçek çizmiş kapının önüne, oturmuş bakıyor bizim cama. Bir ona baktım, bir bizim cama. Deli miydi neydi kız.

”

Pilava bir kaşık daldırdı. Kocaman açtığı ağzını doldurdu pilavla. Midem bulandı, başım döndü. Uğraşmak boşunaydı, anladım. Her zamanki gibi; ben masayı toplarken, kocam kalkıp bir saat kadar öce çıkardığı toprak rengi montunu giyip kahvehaneye gitti. Duvardaki saate baktım, sekiz buçuktu; çünkü bu saatler gibiydi her şey. Çember desenli kan kırmızı, bordo renkli perdemin önündeki koltuğa oturdum. İstemsizce sağ elim perdenin kenarını sıkıca kavradı. Elim perdeyi sıkarken, gözüm saate takılı kaldı. Zaman nasıl da geçiyor bize sormadan. Dursa bir noktada ve hayatı anlamlı kılınca çalışsa tekrar, mümkün mü? Sen geldin aklıma. Ayağa kalkıp sonsuzluktaki boşluğa tekrar baktım, sen de o sırada bana bakıyordun. Gözlerindeki kararlılığı görünce çok mutlu oldum.

Sabah olunca ilk defa bu kadar keyifli bir kahvaltı yaptım kendimle. En güzel kıyafetlerimi giydim. Yüzüme düşen gölgeleri silmek için krem sürdüm ve mavi gözlerimi ortaya çıkaracak renkleri kullanarak makyaj yaptım. Aynadaki beni çok beğendim. Omzuma bir aferin kondurdum.

Dışarıda bir pastırma yazı... Çocukken oyun sırasında söylediğim şarkı takıldı dilime. Mırıldanarak ilerlerken o kız çocuğunu gördüm. Yere çizdiği çiçeğin ortasında çemberin içine bağdaş kurmuş oturuyordu hala. Bizim pencereye dikmiş gözlerini, bakıyor hüzünlü. Yanına gidip elimi uzattım. Masmavi gözlerini bana çevirdi.

"Bence bu çemberden çıkma vaktin çoktan geldi. Hadi, gidelim artık," dedim. Durdum, yolun diğer tarafındaki, evimin tam karşısındaki evin penceresinden bakan, saçları bembeyaz olmuş, yüzüne yılların çizgileri düşmüş, hafiften beli bükülmüş yaşlı kadın bir eliyle perdesini tutarken masmavi gözlerini bize dikip gülümsediğini gördüm. Biz de ona gülümseyip "Hoşça kal," dedik içimizden. Aynı şarkıyı mırıldanarak uzaklaştık el ele küçüklüğüm ve ben. Sonsuzluktaki boşluğa baktım. Sen de yoktun orda. Çok sevindim.

VAROLUŞU YASAKLAMAK

Yıl 1864. Tarihteki en yetenekli heykeltıraşlardan biri doğdu bu yıl. Camille Claudel. Çocukluktan itibaren başlayan bir tutkuyu taşa, çamurda ve en nihayetinde mermerde haykırırdı. Hakkının teslim edilmesi, eserleri için ayrı bir müze açılması ise 2017'yi buldu.

Bu yetenekli kadına uygulanan şiddetten bahsetmek isterim biraz. Claudel'in yıllarca bir gölge gibi kalmasının sebebinin erkekler olması sanırım bu yazıyı okuyanları şaşırtmaz. Dünyaca ünlü, herkesçe bilinen, ünlü Öpücük eserinin yaratıcısı Auguste Rodin'den, dönemin sanat simsarları, eleştirmenlere hepsinin şiddette payı var.

1883'te Rodin ile başlayan öğrenci-öğretmen ilişkileri, Claudel'in onu bir üstat olarak kabul

etmesiyle devam eden yolculukta Claudel zamanla Rodin'in ilham kaynağı, dostu ve tutkulu aşığına dönüştü. Bu yolculukta kendi sesini bulmaya başladıkça Rodin'in nefretini ve kıskançlığını üstüne çekti. Yıllarca bize "aşk adamı" diye anlatılan, özünde ise hayatında sürekli kadınların duygusal ilgisinden beslenen Rodin uzun süreli metresi ile de ilişkiye devam ederken Camille ile tutku dolu birlikteliği de devam etsin istiyordu. Zira Rodin'in birçok eserinde Camille dokunuşu olduğu, bugün artık kabul edilen bir gerçek.

Claudel Rodin'den ayrıldıktan sonra en ünlü eserlerini üretmeye başladı. En başarılı eserlerinden olan 'La valse' (Vals); ilkin **müstehcenlik** gerekçesiyle sergilenemez bulundu. Claudel aynı eserin ikinci versiyonunda kadın figürün alt kısmını dansçının zarafetini kapatmayacak biçimde kabarık bir etekle betimledi. Eserin sanatsal değeri teslim edilmesine rağmen yine de müstehcen bulundu ve

daha önemlisi **kadın ve erkeği eşit tasvir ettiği** gerekçesiyle kabulüne yanaşılmadı.

Kendi eserlerini üretmesine ve oldukça başarılı olmasına rağmen ve hatta bazı sanat yorumcuları tarafından deha olarak anılmasına rağmen, dönemin sanat eleştirmenleri tarafından ismi sürekli Rodin'in gölgesinde anıldı. Benzeri olaylar nedeniyle sanat alanında ve Rodin nedeniyle de aşk yaşamındaki fırtınalar onu yormuş olacak ki hayatı akıl hastanesinde devam etti ve orada son buldu.

Ve en başta aktardığım gibi, Camille eserleri, vefatından sonra da Rodin müzesinde küçük bir bölmede sergilenirken, ancak ve ancak 2017'de Claudel'e kendine ait bir müze oluşturulabilirdi.

...

Peki, farklı bir dönemde ve farklı topraklarda yaşayan bu yetenekli kadının hayatı 2024'te bize ne düşündürülebilir? Kendi varoluşunu, kendi yeteneğini yaşamak isteyen kadının yolu çoğu zaman çok daha

zorlu diyebilir miyiz?

Bir âşık olarak, ilham perisi olarak var olabildiğimiz sanat dünyasında, yetenek olarak bağımsızlığı kazanmanın bedeli akıl hastanesi mi olmalı?

Ya da bizzat ülkemizde gördüğümüz şekli ile, kadının yerinin sürekli olarak ev işleri ve çocuk bakımı olduğunun hatırlatılması, şiddetlerin en büyüğü değil mi?

Şiddet her haliyle tam da bu düşünceden çıkmıyor mu? Kadın varlığını hizmetçilik ya da damızlık rolüne sığdırma ihtiyacı o derece büyük ki; sokakta yürümek dahi şiddete uğrama sebebi.

Bir kadının anne olma tercihi, yine sadece damızlık kategorisine indirgenerek hangi şartlarda, hangi koşullarda anneliği icra edebileceğinin dikte edilmesi şiddet.

Ve artık bize diretilenlerle yaşamaktan çok sıkıldık. Kendi şartlarımızla annemiz, kendi şartlarımızla bekarız, sanatçıyız, işçiyiz. Kendi varoluşumuza sahip çıkmak en doğal hakkımız.

JİNEKE MİRÎ LI CÎHANGÎRÊ

Nirxandina pirtûka "Jineke mirî li Cîhangîrê"

Cureya pirtûkê: Roman

Navê pirtûkê: Jineke mirî li Cîhangîrê

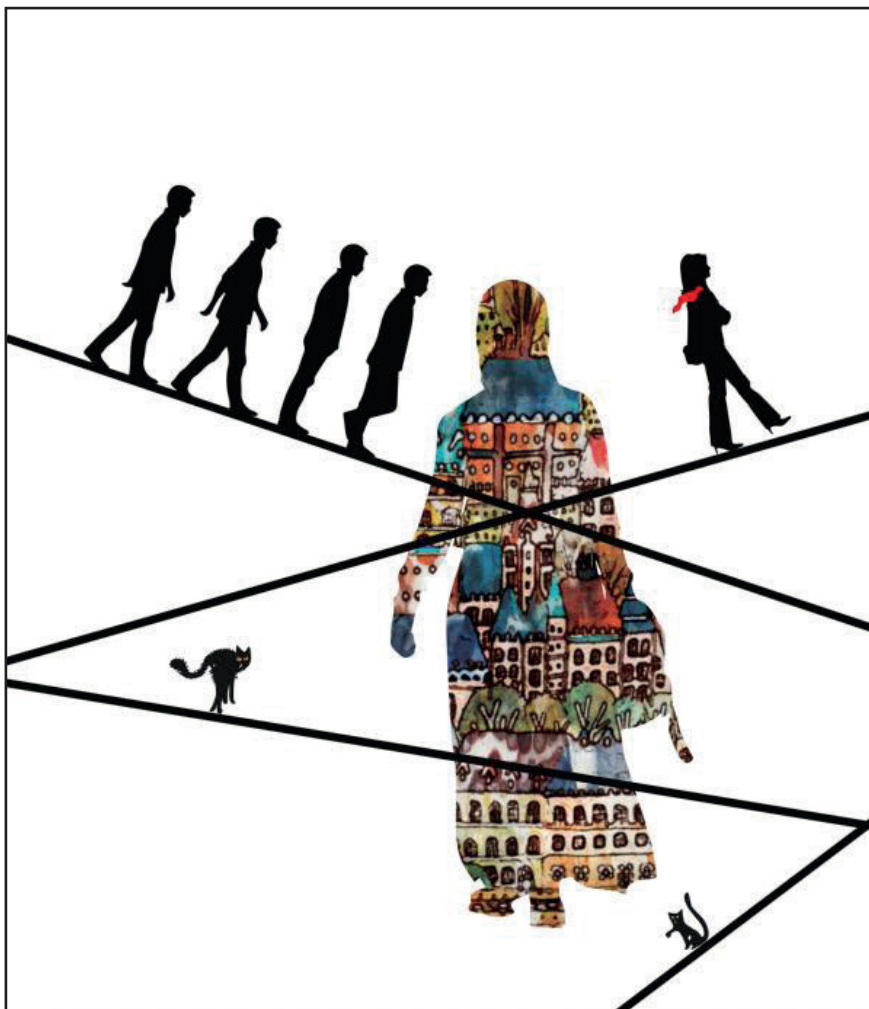
Navê nivîskara pirtûkê: Jana Seyda

Çap û weşanxaneya pirtûkê: 2021, Weşanxaneya Avestayê

Romana "Jineke mirî li Cîhangîrê", çîroka jineka kurd e, ya ku di temenê zaroktîyê de bi destê bavekî zordar û paşverû mecbûr maye bi mêrekî bi temen ji xwe pir û pir mezintir re bi-

zewice. Herçiqas ev zewac ne bi dilê wê be jî, bi rêya vê zewacê bidestxistina serbestîyekê, ya ku heta zanîngehê jî kuta bike, ku li gel malbata xwe nedîtibû hatîye vegotin. Piştî kûrbûna Şerê Sûrîyeyê û rewşa hevjinê wê, mecbûr dimînin ku ji welatê xwe derkevin û berê xwe bidin xerîbîyê. Ew (Dilber), bi ajovanê hevjinê xwe Hogirî re, ku di demên dawîyê de bi hestên hezkirîyekê nêzî wî dibû û kurê xwe Alanî ku ew jî dîyarîya dêya wê ye ku di bin kavilan de dîtîbû, bi hev re berê xwe didin sînorî. Lê di cihekî nêzî sînor de li rastî êrîşa çeteyên Daîşê tên. Di encama vê êrîşê de Dilber bîrewerîya xwe wenda dike. Ji alîyê komeka alîkarîyê ve tê dîtin û li Cîhangîra Stenbolê dest bi jîyaneka nû dike. Ji ber ku derbarê jîyana wê ya berê de tu tişt nayên bîra wê, li Stenbola ku lê dijî, hemû hewildanên wê ji bo vegerandina bîrewerîya wê ye, lê mixabin di wê hewildana xwe de têk diçe. Dawîya dawî bi saya nivîsta ku dêya wê di daweta wê de weke dîyarî dabû wê, di derbarê paşeroja xwe de agahîyeka giring bi dest dixê û hewil dide ku bi vê agahîyê bigihîje tevahîya paşeroja xwe.

Roman, weke du çîrokên ji hev

Jineke mirî li Cîhangîrê

Jana Seyda

cuda xuya dike. Di çîroka yekem de karaktera sereke Evîn e û di çîroka duyem de jî Dilber e, lê di rastîyê de çîroka jinekê ye. Ango ligel ku karaktereka din a bi navê Evînê hebe jî, karakterên sereke ya her du çîrokan jî heman kes in. Di beşekê de destpêka jîyana Dilberê heta gihîştina wê ya sînor, di beşa din de jî jîyana wê ya ji qewama sînor û pê de, ku êdî dibe Evîn hatîye vegotin. Heta piştî wê êrîşa hovane, dema ku koma alîkarîyê Dilberê dibîne û ji wê navê wê dipirsin, nayê fêmkirin ku her du karakter heman kes in. Li ser bersiva Dilberê, anga dema dibêje navê min Evîn e ev yek zelal dibe. Her du beş jî li gorî kronolojîya navxweyî, bi girêdana beşên navxweyî û bi herikbarîya xwe, bi awayekî serkeftî hatine honandin û honaka weke du çîrokan hesta meraqê bi xwendevanan re çêdike.

Roman di bikaranîna mekan û zemanî de gelekî serkeftî ye. Di beşa Evînê de bi kuçe û kolanên xwe, bi mîmarîya avahîyên xwe û bi niştecihên xwe Cîhangîra Stenbolê xweş daye nasandin. Di beşa Dilberê de ligel ku çîrok ji Dêrikê dest pê dike jî, ji ber ku mekanê romanê ne Dêrik e, zêde agahî nehatine dayîn, bêhtir li ser Şam û derdora Şamê û bandora şer ya li derdora wê hatîye rawestîn. Di her du beşan de jî têkilîyeka xurt di navbera mijara romanê û mekanî de heye. Bûyerên di romanê de diqewimin di dîrokeka

nêz de pêk tên ku di vê dîroka nêz de, di erdnîgarîya kurdan de gelek guherîn çêbûne. Nivîskar bi vê romanê û bi karaktereka ji rêzê xwestîye paceyekê li vê dîroka nêz veke û di vê yekê de serkeftî jî bûye.

Roman di avakirina karakteran de jî pir serkeftî ye. Evîn, bi hemû tevgerên xwe, bi hemû axaftinên xwe û bi her kirinên xwe, weke keseka bîrewerîya xwe wendakirî tevdigere; ji ber vê yekê nivîskar di avakirina hin karakteran de ne serkeftî be jî di şexsê Evînê (Dilber) de pir û pir serkeftî ye. Nexasim jî di şexsê Evîna rastîn de karaktereka pir xurt hatîye çêkirin. Ligel ku ew bi xwe di romanê de pir cih nagire jî, bi hêza şexsîyeta xwe û bi sekna xwe li ser Dilberê ew qas bandor dike ku dema ew bîrewerîya xwe wenda dike, tekane tiştê di bîra wê de dimîne navê Evînê ye.

Metafora hejmara çarê bi awayekî xurt hatîye bikaranîn û gelek tiştî tîne bîra meriv. Welatekî ku bûye çar perçe, çar dewletên dagirker, çar dijmin û hwd. Metafora çarê di berga pirtûkê de jî bi awayekî serkeftî hatîye bikaranîn. Di bergê de fistanekî rengîn ku di dema şerê Rojavayê de bibû sembolek ji sembolên kurdan, hatîye bikaranîn û pir jî li bergê hatîye. Di heman katê de weke nexşeyeka ku bandora şerekî tevlihev dîyar bike, hatîye şayesandin. Di encama van xalan de bergeke serkeftî derketîye holê.

Ligel kêmasîyên redaksîyonê, roman bi mijara xwe, bi karakterên xwe, bi honaka xwe û bi gelek xalên xwe ve pir serkeftî ye.

İZLEDİKLERİMİZDEN

Fransız kadın yönetmen Corelia Fargaet'in yönettiği The Substance (Cevher) filmi çağımızda kadınlara yüklenen "güzellik imajı"nın eleştirisi olarak karşımıza çıkıyor. Çarpıcı ve bilinçli rahatsız ediciliğiyle ön plana çıkan filmde, günümüz kadınlarının kendilerini yaşlı görmemek ve hissetmemek için yaptıkları bütün estetik kaygılarını gözler önüne seriyor.

Elizabeth Sparkle (Demi Moore) televizyon ve gösteri dünyasının aranan bir yıldızıyken, yaşlandığı gerekçesiyle acımasızca erkek patronu tarafından işinden kovulur, çünkü artık patriarkal sisteme göre onun işi bitmiştir ve yeni genç birine ihtiyaç vardır. Medya patronunun onu işten kovduğunu haber verdiği yemek yeme sahnesinin çok ayrıntılı bir biçimde işlenmesi bize "et" konusunun gündeme geleceğinin ipuçlarını da verir. Ve yönetmen bu vurgunun üstünde de durmaya devam edecektir. Geçirdiği bir trafik kazası sonucu tanıştığı doktor onun insanın yeni versiyonunu oluşturan bir ilaca doğru adım atmasına sebep olur. Bir yandan yaşlılığı bir yandan sektörden acımasızca çıkarılması ve bir yandan da güzelliğiyle kendini sınavan Elizabeth bu ilacı kabul eder ve kullanır.

Her şey bundan sonra başlar. Bütün beden algısının baştan yaratıldığı bir evreye girer film. Elizabeth artık yeni, genç, güzel, parlak bacaklara, mükemmel göğüslere, gözlere sahip Sue'yu (Margaret Qualley) ikinci bir kişi olarak yaratır. Qualley bir açıklamasında bu rolü oynamak için memelerini yaptırdığını söyler: "Maalesef sihirli bir meme iksiri yok."

7 gün bir versiyonu 7 gün de diğer versiyonu yaşar ve madde tedarikçisi tarafından devamlı "ikiniz de birsiniz, unutmayın" uyarısına rağmen tek olan iki bireyin arasındaki çatışmaya yavaş yavaş şahit olmaya başlarız. Doğadaki bireyden oldukça uzaklaştığımız bir dünyada Kafka'nın Dönüşümünde Samsa'nın bir sabah odasında böceğe dönüşerek uyandığını biliriz. Bu kapitalizm ve insandışılaştırma sonucu böceğe dönmesini okuyor; The Substance (Cevher) filminde de kapitalizm, insandışılaştırma, estetik kaygısı, yaşlılığı şey-

tanlaştırma sonucunda bir kadının bir canavara dönüşme hikâyesini izliyoruz.

Body horror türünde yapılmış bu filmin anlatımı çok rahatsız edici olsa da aslında kadınlar üzerinden beden sömürsü, estetik ameliyatlara, anti-aging işlemler, kırışık azaltan işlemler, meme ameliyatlara, vajina ameliyatlara, popo büyütme, gıdı aldırma gibi gibi bir sürü operasyonlar ya da uygulamaların empoze edilmesinin vurgusu iyi verilmiş.

Fargaet sömürge-estetik-et kavramlarını seyircinin yüzüne vurarak, oturduğu koltukta kendi bedenini, diğer bedenleri ve kadın olmanın bedensel açıdan varlığını sorgulatarak geçiriyor. Film, güzellik ve gençliğin toplumun en değerli varlıklarından biri olduğunu ve bunları kazanmak için insanın kendi bedeniyle nasıl oynadığını vurgularken bu değerlere kavramsal olarak da saldırıyor.

Feminizmin eleştirdiği en büyük konulardan biri olan kadının bedeni üzerinden yaratılan kadın imajının artık bir de beden üzerinde operasyona kadar varması ve bunun her yaşta kadın üzerinde inatılmaz yaygınlaşması korkutucu bir şey. Buradaki husus artık sadece yaşlılık korkusu değil de yaşlanma korkusu ya da bedeni mükemmelleştirilme kavramı üzerine dayandığından kadın bedenini üzerinden yaratılan güzellik ve gençlik algısını yıkamak için yaptığı bu eleştirel film izlenmeye değer.

“geçinemiyoruz!”

bütçede

kadın yoksulluğuna çözüm

kadın istihdamının artırılması

kreş ve bakım merkezleri

kadına yönelik şiddeti önleyici mekanizmalar

sığınak ve kadın danışma merkezleri

toplumsal cinsiyete duyarlılık

güvenceli iş, güvenli gelecek

istiyoruz!

**30 KASIM'DA
ANKARA'DAYIZ!**

